BIJDRAGEN EN MEDEDELINGEN DER DIALECTENCOMMISSIE
VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
XXI

HET DIALECT VAN ZANDVOORT EN ZIJN PLAATS IN DE HOLLANDSE DIALECTEN

LEZING, GEHOUDEN VOOR DE DIALECTENCOMMISSIE DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN OP 3 JANUARI 1959

DOOR DR. B. VAN DEN BERG

1959
N.V. NOORD-HOLLANDSCHE UITGEVERS MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM

BIJDRAGEN EN MEDEDELINGEN DER DIALECTENCOMMISSIE VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM

XXI

HET DIALECT VAN ZANDVOORT EN ZIJN PLAATS IN DE HOLLANDSE DIALECTEN

LEZING, GEHOUDEN VOOR DE DIALECTENCOMMISSIE DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN OP 3 JANUARI 1959

DOOR DR. B. VAN DEN BERG

1959

N.V. NOORD-HOLLANDSCHE UITGEVERS MAATSCHAPPIJ

AMSTERDAM

TEKEN EN KLANK

a	is de klinker van beschaafd Nederlands	*dat*
aa	is de klinker van beschaafd Nederlands	*daad*
ae	is de klinker van Frans	*père*
aj	is een korte *aa*+*j* (eerste consonant van jaar).	
aaj	is *aa*+*j*	
e	is de klinker van beschaafd Nederlands	*pet*
ee	is de klinker van beschaafd Nederlands	*beet*
e͡e	is de klinker van beschaafd Nederlands	*beer*
eu	is de klinker van beschaafd Nederlands	*heus*
e͡u	is de klinker van beschaafd Nederlands	*deur*
i	is de klinker van beschaafd Nederlands	*pit*
ie	is de klinker van beschaafd Nederlands	*piet*
o	is de zachtkorte *o* (*bot*)	
ɔ	is de scherpkorte *o* (*bod*)	
oe	is de klinker van beschaafd Nederlands	*roef*
oo	is de klinker van beschaafd Nederlands	*boom*
o͡o	is de klinker van beschaafd Nederlands	*boor*
o͡o[a]	is een *o͡o* met een *a*-achtige naklank	
ɔ̈	is de umgelautete ɔ (Hoogduits *Götter*)	*Götter*
ɔ.j	is halflange ɔ+*j*	
ɔ̈.j	is halflange ɔ̈+*j*	
ɔ:	is een lange ɔ	
ɔ̈:	is een lange ɔ̈	
ɔ.u	is de tweeklank van beschaafd Nederlands	*mouw*
ŭ	is de klinker van beschaafd Nederlands	*put*
	De svarabhaktivocaal wordt door een kleinere, hoog geplaatste *ŭ* aangegeven. (In citaten, evenals de reductievocaal, ook aangeduid met ə).	
uu	is de klinker van beschaafd Nederlands	*minuut*
ij	is de tweeklank van beschaafd Nederlands	*pijn*
~	duidt een begin van nasalering aan.	

HET DORP EN ZIJN BEWONERS

Het oude dorp Zandvoort ligt in een grote en diepe duinvallei, te midden van jonge zeeduinen, die moeilijk te bebouwen zijn. Het heeft een driehoekige grondvorm, waarvan de basis gevormd wordt door 9 km strand, terwijl de top tot 4 km in de duinen reikt. De uiterste duinketen was gebroken in een voorde, die onmiddellijk naar het strand leidde en aanleiding gaf tot de naam Zandvoort. Tot 1800 toe lag de plaats zeer geïsoleerd. Het totaal aantal woningen schommelde in die tijd om de honderd, de gezamenlijke bevolking telde ongeveer 700 zielen. In de 19de eeuw werd het isolement, ten behoeve van het badbedrijf, verbroken door de aanleg van de Zandvoortse Laan (1824). Ondanks dit badbedrijf en een geleidelijk toenemende vestiging van immigranten heeft de autochtone bevolking lang een volkomen gesloten gemeenschap gevormd, waarvan de leden voor het overgrote deel endogame huwelijken aangingen. De weinige negentiende-eeuwse ingetrouwde echtgenoten waren afkomstig uit Hillegom, Noordwijkerhout, Bennebroek, IJmuiden, Wijk en Egmond. In 1910 bedroeg het aantal exogame huwelijken 15 %, in 1954 had het de 65 % bereikt. Toen het badbedrijf in de plaats tot bloei gekomen was (± 1850) hebben zich een aantal immigranten uit Bloemendaal, Heemstede, Assendelft, Wormerveer, Schoten, Sloten, Egmond aan zee, Beverwijk, Noordwijk, Katwijk, Scheveningen, Vlaardingen en Terschelling in Zandvoort gevestigd, die in de autochtone bevolking opgegaan zijn, in tegenstelling met forensen en dergelijke uit latere tijd. Gedurende de laatste jaren is de nivellering, ook op taalgebied, snel voortgeschreden.

I. Beschaafd Nederlands a

1. In de meeste woorden die in het beschaafde Nederlands een *a* hebben, heeft ook het Zandvoorts een *a*.

1. Deze *a* is in de volgende woorden, evenals in het beschaafde Nederlands, een korte klinker en de nakomeling van de westgermaanse *ă* die gedekt was door een medeklinker waarop geen umlautsfactor volgde:

aajlant ,,eiland", *achtürentjü* ,,achtereindje", *aerappülü* ,,aardappelen", *aldürhandü* ,,allerhande", *allü* ,,alle", *allien* ,,alleen", *andürü* ,,andere", *as* ,,als", *bakkie* ,,bakje, kopje", *b͡ooᵃschap* ,,boodschap", *takkübos* ,,takkenbos", *bramstagloopürs* ,,grauwe erwten", *dampü* ,,dampen", *dat* ,,dat", *dinnüsdach* ,,dinsdag", *dracht* ,,draaglast, ook: onbepaalde hoeveelheid" *(ün dracht waetür)*, *ühat* ,,gehad", *gübakkü* ,,gebakken" (als adjectief met *gü-*, als participium met *ü-*), *güdach* ,,goede dag", *hallᵘ̈vürw͡eegü* ,,halverwege", *hangü* ,,hangen", *kabbüljɔ.u* ,,kabeljouw", *kan* ,,liter", *kwak* ,,hoop", *lach* ,,lag" (3.s praet.), *lang* ,,lang", *langs* ,,in de lengte", *lant* ,,land", *mandü* ,,manden", *nacht* ,,nacht", *pak* ,,pak" (kleren), *pat* ,,pad", *pietürman* ,,pieterman" (vissoort), *sal-ie* ,,zal hij", *ksal* ,,ik zal", *sattür* ,,zat, een heleboel", *smal* ,,smal", *stamb͡eelt* ,,standbeeld", (dü!) *strant* ,,strand", *van* ,,van", *was* ,,was" (praet. sing.), *wat* ,,wat" (vnmw.), *zacht* ,,zacht", *zallü* ,,zullen" (praes. plur.), *Zanfürt* ,,Zandvoort", *Zanfü(r)dürs* ,,Zandvoorters", *zang* ,,zang", *zwallükürt* ,,zwalker, zwerver".

Bij deze groep van woorden hoort vermoedelijk ook *bats* ,,grote, platte schop", dat niet tot de woordvoorraad van de beschaafde stedeling behoort, maar op het platteland ook elders voorkomt.

De meervoudsvormen *kwammü* ,,kwamen" en *maggü* ,,mogen" hebben hun *a* aan het enkelvoud ontleend.

De vormen *sal (zal)* en *zallü* zullen wel onder invloed van het beschaafde Nederlands staan, want in de gelijkenis van de verloren zoon (Winkler II, blz. 75) leest men *sel*.

2. Leenwoorden met *a* zijn:

andajvie ,,andijvie", *astrant* ,,brutaal", *lantaarᵘ̈n* ,,lantaarn", *matr͡ooᵃzü* ,,matrozen", *pandoerü* ,,pandoeren."

3. Voor *r* en *r*+consonant vindt men, zowel in het Zandvoorts als in het beschaafde Nederlands, *a* in de volgende gevallen:

a) Als voortzetting van wgm. *ă* zonder umlautsfactor: *harstikkü* ,,hardstikken" (bijwoord van hoge graad), *marsaal* ,,marszeil", *narrüm* ,,arm" (z.nmw.), *zwart* ,,zwart".

b) Als voortzetting van wgm. *ă* met umlautsfactor: *varr*[ü]*kü* „varken”. Misschien hoort hierbij ook *garrünael* „garnaal”, dat in het Zandvoorts de klemtoon op *gar* heeft.

c) In *schar* (vissoort) is de *a* vermoedelijk uit een lange klinker verkort: uit de 16e eeuw is *schaerde* overgeleverd.

d) Als voortzetting van een wgm. *ĕ* in: *hart* „hart”, *karrü-mell*[ü]*k* „karnemelk”, *mart* „markt”.

4. De *a* van *laddür* is de representant van wgm. *ai*.

5. In een gering aantal woorden heeft het beschaafde Nederlands een *a*, maar het Zandvoorts een andere klinker:

a) Zandvoorts *e* in: *dü blenk* „de blinkerd”, naam voor onbegroeide duintoppen, die vroeger als bakens dienden voor de thuisvarende vissers, toen er nog geen vuurtorens waren; ze droegen verschillende namen, als de *Egmonder blenk*, *Wijker blenk*, *tonnü-blenk*, enz.; de naam blinkerd is als nomen agentis afgeleid van de stam van het werkwoord *blinken*, de naam *blenk* zal wel de substantivering van een als *ja*-stam verbogen bijvoeglijk naamwoord *blank* (wgm.*blănki*) zijn; *del* „duinpan” < gm.*dăljô*; (ik, hij) *ken* „kan”, met *e* onder invloed van *kennen*, naast *kin*; *herr*[ü]*k* „hark”, *perrüpluu* „paraplu”, waarvan de *e* door verkorting uit *ae* (paerü-pluu) zal zijn ontstaan.

b) Zandvoorts *ɔ* in: *bɔrst* „barst”, *bɔrstü* „barsten”, *übɔrstü* „gebarsten” (door metathesis uit wgm. *rĕ* ontstaan); *dwɔrs* „dwars” (uit wgm. *ĕ*); *brɔcht* „bracht”, *übrɔcht* „gebracht”, *dɔcht* „dacht”, *üdɔcht* „gedacht” (met een ingwaeoonse ronding en velarisering van gm. *ă*); fonetisch minder duidelijk ligt de zaak bij *ɔf* „af” en *rɔt* „rat” (< wgm. *ŏ?*).

c) Zandvoorts *o* in: *schoft*, *schoftü* „schaft(en)”, *schoftajt* „schafttijd”.

d) Zandvoorts *aa* in: *op tü kaar* „op de kar” en *kwaalü* „kwallen”, waaruit men wel zal moeten concluderen, dat de Zandvoortse *a* eenmaal *aa*-achtig is geweest. Het kunnen geen heel oude gevallen van rekking zijn, omdat ze dan een *ae* gehad zouden hebben.

Ten aanzien van een bijzondere verwantschap van het Zandvoorts met andere Nederlandse dialecten zijn uit de bovenstaande afwijkingen van het beschaafde Nederlands geen verstrekkende conclusies te trekken. Het toponiem *blenk* is mij niet van elders

bekend. Het woord *del* komt in Groningen, Drechterland, de Zaanstreek, op de Veluwe en misschien nog elders voor. De vocaal van *kin* (naast *ken*) was eens algemeen Hollands (vergelijk blz. 8). Uit *herr*^{ü}*k* en *perrüpluu*, waarschijnlijk beide met een *e* die door autochtone verkorting uit *ae* ontstaan is, zijn geen conclusies te trekken.

bɔrst c.s. geeft aansluiting bij een groot gebied, dat van Tessel via een dun bezet Noord-Holland zich voortzet over Zuid-Holland, Utrecht, de West-Veluwe tot de Belgische grens, en in België de provincie Limburg omvat (Leidse Taalatlas, No. 49). *dwɔrs* reikt van Terschelling over Noord-Holland, Urk en Zuid-Holland tot aan Zeeland, zij het dan dat Urk *dwörs* heeft. Veel groter is het verbreidingsgebied van *ɔf* en *rɔt.*

brɔcht en *dɔcht* behoren met *laddür* tot de ingwaeonismen.

schoft komt in de kustprovincies van Groningen tot in Zeeland voor, met dit verschil, dat de klinker in dit gebied doorgaans *ɔ* is.

kwaal vindt men ook in Groningen en op Tessel (als *kwɔ:l*).

Het Zandvoorts valt dus op grond van deze afwijkingen van het beschaafde Nederlands binnen het kader van de kustdialecten.

II. Beschaafd Nederlands e

1. De gevallen waarin het Zandvoorts evenals het beschaafde Nederlands een *e* heeft zijn de volgende:

a) De *e* is de vertegenwoordiger van wgm. *ĕ* in: *mell*^{ü}*k* „melk", *spek* „spek", *wech* „weg", *wel* „wel", *zell*^{ü}*f* „zelf".

b) De *e* is door umlaut uit wg. *a* ontstaan: *bestee* „bedstee", *bet* „bed", *denk* „denk" (imper.), *eldür* „uier", *ellümaet* „ellemaat", *en* „en", *hebbü* „hebben", *heftü* „onderzeese verhoging", *hemmütjü* „hemdje", *hengülüsmantjü* „hengselmandje", *hep* „heb" (1 en 3.s.), *hes* „boezeroen", *hewü* „hebben we", *mĕnsü* „mensen", *net* „net", *opsettü* „opzetten", *opüzet* „opgezet", *reppü* „reppen", *schellüvis* „schelvis", *verwent* „verwend", *welwaetür* „welwater".

c) De *e* beantwoordt aan wg. *i*: *ben* „ben" (1, 2 p.s.prs.), *bennü* (plur.praes.), *wenkbrɔuwü* „wenkbrauwen".

d) De *e* beantwoordt aan wg. *ai* in *ell*^{ü}*k* „elk", *enkült* „enkel" en *fet* „vet".

e) Leenwoorden zijn: *(dãns)tent* „danstent, dansgelegenheid" *krentübrôo*^{a}*t*, „krentebrood", *messülaer* „metselaar", *nemmür* „emmer", *sent* „cent", *vengstür* „venster".

f) Onbekend is mij de etymologie van *dü gel*, „kopnier van een vis”.

2. Het Zandvoorts wijkt van het beschaafde Nederlands af door de volgende eigenaardigheden:

a) ɔ voor *r* en *r* + consonant in: *hɔrr^{ü}bɔrr^{ü}g* „herberg”, (leenwoord; het eigenlijke Zandvoortse woord is *kroeg*), *kɔrr^{ü}m^{ü}*, *ükɔrr^{ü}mt* „kermen, gekermd”, *kɔrsü* „kersen”, *kɔrs^{ü}müs* „kerstmis”, *nɔrr^{ü}güs* „nergens” *ɔrr^{ü}f* „erf”, *ɔrr^{ü}güs* „ergens”, *ɔrr^{ü}tü* „erwten”, *pɔrsü* „persen”, *vɔrr^{ü}f* „verf”, *vɔrrül* „verrel”, *vɔrs* „vers”, *wɔrr^{ü}f* „werf”, *wɔrr^{ü}vül* „wervel”, waarvan de vocaal op wgm. *ă* of *ĕ* teruggaat, of door metathesis ontstaan is.

In een aantal van deze woorden hoort men ook ɔ̈, die volgens mijn zegslieden een jonger verschijnsel is. Deze woorden zijn: *ɔ̈rr^{ü}f* „erf”, *ɔ̈rr^{ü}güs* „ergens”, *ɔ̈rr^{ü}tü* „erwten”, *vɔ̈rr^{ü}f* „verf”, *wɔ̈rr^{ü}f* „werf” *wɔ̈rr^{ü}vül* „wervel”.

Uitsluitend ɔ̈ kreeg ik te horen in: *dɔ̈rdü* „derde”, *dɔ̈rtien* „dertien”, *langwɔ̈rr^{ü}püch* „langwerpig”, *mɔ̈rr^{ü}ch* „merg”, *stɔ̈rr^{ü}vü* „sterven”, *üstɔ̈rr^{ü}vü* „gestorven”, *vɔ̈r* „ver”, *vɔ̈rdürs* „verder”, *vɔ̈rt* „ver”, *zwɔ̈rr^{ü}vü* „zwerven”, *zwɔ̈rr^{ü}vür* „zwerver”.

Het jongste stadium vormen *vürtü* „verte”, *tfürstü* „verste” en *würr^{ü}f* „werf”, klankvormen die men kan horen van jongeren tot ongeveer dertig jaar, die meestal geen dialect spreken. Bij hen komt ook *merr^{ü}ch* „merg” voor.

De vormen met ɔ̈ zal men, blijkens *dɔ̈rdü*, *dɔ̈rtien*, *vɔ̈r*, *vɔ̈rdürs* en *vɔ̈rt*, niet door palatalisatie voor *r* + gutturaal of labiaal moeten verklaren. Het zijn compromisvormen tussen Zandvoorts *dɔrdü* enz. en beschaafd *derde* enz. Zulke ɔ̈'s komen namelijk juist in die woorden voor, waar een Zandvoortse (oude) ɔ tegenover een beschaafde *e* staat. Staat een Zandvoortse ɔ naast een beschaafde ɔ, zoals in *pɔrsie* „portie”, *knɔrrü* „knorren”, *mɔrr^{ü}gü* „morgen”, dan vindt men geen palatalisatie, behalve in *zɔ̈rr^{ü}gü* „zorgde”.

Evenmin vindt men palatalisatie als een Zandvoortse *o* naast een beschaafde *o* staat: *borrültjü*, *borst*, *dor* e.a. (zie blz. 11). Ook de *a* is, voor zover die in het Zandvoorts voor *r* voorkomt, niet gepalataliseerd (zie hiervoor blz. 4 en hieronder).

b) Zandvoorts *a* staat tegenover beschaafd *e* in: *harsüs* „hersenen” (< wg. *i*); *hooibarr^{ü}ch* „hooiberg” (< wg. *e*); *narr^{ü}güs* „nergens”, *scharr^{ü}p* „scherp”, *starr^{ü}k*, „sterk”, *anstarr^{ü}kü* „aansterken”,

wallᵘvür ,,wervel" (door metathesis<*warrᵘvül* ontstaan). In *narrᵘgüs* is een oude ɔ door *a* verdrongen.

c) Zandvoorts ɔ̈ staat tegenover beschaafd *e* in: *zɔ̈s* ,,zes", *zɔ̈stüch* ,,zestig", *zɔ̈sündertüch* ,,zesendertig".

d) Zandvoorts *i* tegenover beschaafd Nederlands *e* in: *Hink* ,,Henk", *intü* ,,enten", *da kin niet* ,,dat kan niet", *kringü* ,,krengen" (invloed van nasaal + consonant);
mishoop ,,mesthoop", *mist* ,,mest, mist", *mit* ,,met", *opriddürü* ,,opredderen" (met wgm. ĭ); *pik* ,,pek", *pingat* ,,gat voor een pen" (leenwoorden met Lat. *i*);
klis ,,klets, klap" (*mo-j-üŋ-klis-fᵘr-jü-kôoᵃn* ,,moet je een klap op je wang"), *snit* ,,snert" en *schillᵘp* ,,schelp", waarvan de afstamming van de vocaal niet vaststaat; *büzitting* ,,bezetting", *gezicht* ,,gezegd" (met een enigszins naar de *e* gaande *i*<wgm. *ă*); het leenwoord *servit* ,,servet".

e) Zandvoorts *aa* in *Aamündür* ,,Egmonder", met *aa*<*aaj*< *ei*<*eg*.

Met welke andere dialecten vertoont het Zandvoorts, op grond van de gesignaleerde afwijkingen van het beschaafde Nederlands, overeenkomst?

De woorden waarin het Zandvoorts ɔ, jonger ɔ̈ of *ü*, voor *r* en *r*+consonant heeft, staan niet alle op een lijn. In *ɔrrᵘtü*, *wɔrrᵘf*, *wɔrrᵘvül* kan de oorspronkelijk en nog bilabiale *w* aan de verdonkering van de vocaal meegewerkt hebben. Blijkens de andere woorden is echter deze medewerking van *w* niet nodig om tot een ɔ te komen. Op kaart 25 van Heeroma's ,,Hollandse dialektstudies" kan men zien dat *urt*, *ort* en *vurf*, *vorf* in het grootste deel van Noord- en Zuid-Holland voorkomen en dat *vurf* in Zuid-Holland een groter verbreidingsgebied heeft dan *urt*.

Wanneer men de kleur van de vocaal meer in bijzonderheden nagaat, blijkt het Terschellings juist in deze woorden *a (farf)* en *e (ert)* te hebben. Wel vindt men in dit dialect ɔ in de aequivalenten van beschaafd Nederlands *merk*, *merken*, *markt*, *berg*, *werk*, *hart*, *barsten*, *vers* en *dwars*. Echter niet in *ergens* en *nergens*, die Knop (blz. 19) als hollandismen verklaart. Voor het Tessels geeft Keyser met ɔ de aequivalenten van beschaafd *kers*, *kerstdag*, *nergens*, *ergens*, *erwt*, *persen*, *verrel*, *derde*, *dertig*, *dertien*; met *ö* *nörreges*, (naast *nɔrreges*), *förref* ,,verf", *störreve* ,,sterven"; met *e* *herreberreg*,

kerreme, *verrel* (naast *vɔrrel*), *fers* ,,vers'', *werref* ,,werf, marinewerf''. Het Drechterlands kent wel ronding tot ɔ̈ in *verf* en *werf* (Karsten, blz. 44), maar vertoont in de woorden die ons hier interesseren verder slechts *e* en *a*.

In het Zaans komen met ɔ voor: *kors*, (plant, O.I.), *kors*^{ü}*müs*, *lankworpüg*, *orf*, *ort* (naast *art*), *vordür* (naast *vardür*), *vorf*, *worf*, *worvül* (naast *warvül*), *zwormt* (naast *zwermt*); met *a*: *barg*, *barstü*, *dwars*, *kars*(vrucht), *pars*, *parsü*, *var*, *vardür*, *dardü*, *dardalf*, *dartien*, *dartüch*, *Karsdag*, *Karstijd*, *vars*. (In Assendelft *korsemis*).

In Katwijk hoort men ɔ̈ in de aequivalenten van beschaafd Nederlands *herberg*, *mergpijp* (rioolbuis van het schip), *nergens*, *ergens*, *erven*, *sterven*, *verven*, *zwermen*, *kermis*, *erwten*, *werf*, *verrel*; *o* in *derde*, *dertig*, *dertien*, *kersen*, *vers*, *verder*. Er is dus geen volledig parallelisme met Zandvoort.

Om herhalingen te voorkomen, zij voor het verbreidingsgebied van *or* bij metathesis, zoals in *dorde*, verder verwezen naar kaart 40 van de Leidse Taalatlas in mijn ,,Oude Tegenstellingen op Nederlands taalgebied'', waaruit blijkt, dat deze *or*-vormen tot aan de grens met België en tot op de Veluwe voorkomen.

Het meest eigenaardig zijn, wegens het ontbreken van een labialiseringsfactor als *w* en *v*, *herberg*, *kermen* en *kersen*. Betreffende deze woorden valt het volgende vast te stellen:

Gouda heeft *oojberrüch*, *kerrümü*, *kers*. Oud-Beierland heeft *berrüg*, *kars*. 's-Gravendeel heeft *herrüberrüg*, *kerrümü*, *kers*. West-Voorne heeft *berrüg*, *kerümü*, Overflakkee heeft *bärrüch*, Schouwen-Duiveland heeft *keezün* ,,kersen'', *ắắr*^{ü}*bắắr*^{ü}*hü*, Noord-Beveland heeft *bē*^{a}*r*^{ü}*χ*, Kruiningen heeft *keezü* ,,kers''. Culemborg heeft *baar*^{ü}*ch* (*staar*^{ü}*vü*, *waar*^{ü}*vül*, *zwaar*^{ü}*vü*). Bommelerwaard heeft *kors*, *barr*^{ü}*g*.

We vinden dus voor de Zandvoortse ɔ voor *r* en *r*+consonant aansluiting bij het Zaans en verder naar het Noorden bij het Tessels en Terschellings. Voor zover er ɔ̈ naast de ɔ voorkomt, sluit het Zandvoorts aan bij het Katwijks, maar de aansluiting is niet volledig.

De vorm *zɔ̈s* ,,zes'' is mij nog slechts bekend uit Katwijk; elders vindt men ongeronde vokalen. Het is moeilijk, te beslissen of hier van een parallelle ontwikkeling moet worden gesproken of van een ontlening aan het Katwijks, die zeker mogelijk is, daar Zandvoortse vissers o.a. op Katwijkse schepen monsterden.

De woorden *mis(t)* ,,mest", *mit* en *(op)riddürü*, met bewaarde ogm. *i*, hebben een groot verbreidingsgebied, zodat ze over een speciale verwantschap van het Zandvoorts niets leren. (Voor *mis* zie men Heeroma, Hollandse Dialectstudies, kaart 9, voor *mit* ibid., kaart 18). Ik vond *kringü*, dat ook een ogm. *i* heeft, behalve in Drechterland niet in Noordhollandse dialectstudies, maar wel voor West-Voorne opgegeven. *Hink* en *intü* (<Frans *enter*), met uit *e* ontstane *i* sluiten aan bij Zaanse woorden als *dinkü* ,,denken", *hinnüpad* ,,hennepad", *mingülü* ,,mengelen", die Boekenoogen in § 43 van zijn ,,Zaansche Volkstaal" noemt. Het woord schelp heeft, behalve in het Zandvoorts, ook een *i* op Terschelling, Wieringen, in de Zaanstreek, Katwijk en Oud-Beierland. Beperkter, namelijk Noordhollands, is het gebied van *klis* ,,klets" (Tessel, Drechterland — *klisnat* —, Urk — *bij de klis(?)* —) en dat van *sni(r)t* ,,snert" (Urk — *snirtörten* — de Zaanstreek — *snirt* naast *snert* —). Voor zover het de woorden *Hink*, *intü*, *klis* en *snit* betreft, kan men dus van een nauwere aansluiting van het Zandvoorts bij Noord-Holland spreken.

Vermeld zij nog dat *gel* (1f) ook in Katwijk, Noordwijk, Vlaardingen en Scheveningen bekend is. Kent men het ook in de vissersplaatsen benoorden het IJ?

III. Beschaafd Nederlands i

1. Het Zandvoorts stemt met het beschaafde Nederlands overeen in de woorden:

dikkü ,,dikke", *dinnüsdach* ,,dinsdag", *ging* ,,ging", *kindürlo͡oas* ,,kinderloos", *kint* ,,kind", *in dü middü* ,,in het midden", *mist* ,,mist", *pimpülpaers* ,,pimpelpaars", *schippür* ,,schipper", *süring* ,,sering", *smisko͡oal* ,,smidskolen", *spin* ,,spinde", ,,kast", *spinnü* ,,spinnen", *stinksooj* ,,stinkzootje", *vierschip* ,,vuurschip", *vierwinkültjü* ,,vuurwinkeltje", *vinkü* ,,kaantjes", *vinnü* ,,vinden", *vis* ,,vis", *vissüraaj*, ,,visserij", *vistö:ch* ,,vistuig", *wint* ,,wind", *wittübro͡oatsweekü* (klemtoon op *bro͡oats*) ,,wittebroodsweken", alle met *i* uit wgm. *ĭ*.

2. Het Zandvoorts wijkt van het beschaafde Nederlands af in de woorden:

a) *leggü* ,,liggen" (en ,,leggen").

b) *düt* ,,dit", *günt* ,,ginds", *güntür* ,,ginder", *güstürü* ,,gisteren",

sunt „sinds", *süntürklaes* „sinterklaas", *tümmürü* „timmeren", *twüntüg* „twintig", *wüllü* „willen", *Wüllüm* „Willem", *wüp* „wip". Misschien ook in *süntür* „Mactra corallina cineria", de naam van de mooiste schelp die aan het strand te vinden is; wellicht verwant met Mnl. *sinder* „sintel".

c) *schiemannü* „het schip in gereedheid brengen" < *schipmannen*, vgl. Katwijks *skiemanne*, Urks *schīepen*.

d) *gong* „ging", een analogievorm naar de derde klasse van de sterke werkwoorden.

e) *sjompü* „huilen, grienen", te vergelijken met Rotterdams en Vlaardings *sjimpü* „huilen" en Westfries *timpen* „gezichten trekken", misschien een voorbeeld van ingwaeoonse assibilering: **timp-* > **tšjimp* > *sjimp-* > *sjomp-*.

Geen van de onder *a* tot en met *e* vermelde klankeigenaardigheden geeft het recht, het Zandvoorts anders dan als een Westnederlands dialect te betitelen. Voor een bijzondere verwantschap met een dialect uit de omgeving bieden ze geen aanknopingspunt. De *ü*'s bijvoorbeeld vindt men van Terschelling tot Noord-Beveland opgegeven, weliswaar niet overal in precies dezelfde woorden, maar toch in zo veel gevallen, dat men de *ü* in ieder geval wel Hollands-Zeeuws mag noemen.

IV. Beschaafd Nederlands o

1. Het Zandvoorts onderscheidt een scherpkorte *(ɔ)* en zachtkorte *o (o)*.

a) Men vindt ɔ in:

blɔk „blok", *brɔk* „brok", *dɔbbür* „dobber", *dɔl* „dol van een riem", *dɔp* „dop", *grɔf* „grof", *hɔffie* „hofje", *hɔllüblɔkkü* „klompen", *knɔrrü* „knorren", *knɔtjü* „knotje", *kɔk* „kok", *kɔp* „kop", *kɔppiesdach* „kraamvisite", *kɔst* „kost", *krɔcht* „duinpan", *lɔs* „los", *mɔrrᵘgü* „morgen", *nɔch* „nog", *nɔk* „nok", *pɔrsie* „portie", *pɔst* „post van de deur", *pɔt* „pot", *rɔt* „rot", *snɔtlampü* „snuitlampen", *sɔp* „sop", *sɔppie* „sopje", *stɔf* „stof", *stɔvüch* „stoffig", *stɔp* „stop (op een fles bv.)", *tɔbbü* „tobben", *trɔch* „trog", *trɔldür* „trawler". De ɔ is door verkorting ontstaan in *ükɔcht* „gekocht", *üzɔcht* „gezocht".

b) Men vindt *o* in:

bok „bok", *bol* „bol" (van zeilen gezegd), *borrültjü* „borreltje", *borst* „borst", *(takkü)bos* „bos", *bot* „mand", *donnürdach* „donder-

dag", *dor* ,,dor", *dorsü* ,,dorsen", *dorst* ,,dorst", *üvonnü* ,,gevonden", *(ü)worrü* ,,(ge)worden", *güzont* ,,gezond", ***hondürtvajftüch*** ,,honderdvijftig", ***hongür*** ,,honger", ***hor*** ,,zeef bij de aardappelverkoop", *jollie* ,,jullie", *jongü* ,,jongen", *jongüs* ,,jongens", *koffie* ,,koffie", *kommü* ,,komen", *konfaajtü* ,,konfijten", *konnü* ,,konden", *kort* ,,kort", *moch* ,,mocht", *ochünt* ,,ochtend", *om* ,,om", *onderlest* ,,niet lang geleden", *ons* ,,ons", *op* ,,op", *opporrü* ,,opporren", *raegübol* ,,ragebol", *rollü* ,,ronde palen", *schol* ,,schol", *schoft* ,,1. fielt, 2. schouder", *schop* ,,schop", *schor* ,,schor", *schort* ,,schort", *sochüs* ,,'s morgens", *sport* ,,sport", *stong* ,,stond", *ton* ,,ton", *fürbonnü* ,,verbonden", *vol* ,,vol", *worst* ,,worst", *wortüls* ,,wortels", *zoch* ,,vrouwelijk varken".

2. Evenals in het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts een *ü* in *würr*^{ü}*gü* ,,wurgen" en *würr*^{ü}*mü* ,,wurmen".

3. In tegenstelling met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *ü* in:
Aamündür ,,Egmonder" (door reductie bij zwak accent), *dül* ,,boos", *dürr*^{ü}*p* ,,dorp", *stürr*^{ü}*mü* ,,stormen", *süldaet* ,,soldaat", *zündach* ,,zondag", *fütügaen* ,,weggegaan".

4. Het Zandvoorts onderscheidt zich verder van het beschaafde Nederlands door de vocalen van:

a) *groom* ,,ingewand van vis",

b) *tarr*^{ü}*nü* ,,tornen" (een jongere vorm voor *tɔrr*^{ü}*nü*, vergelijk Zandvoorts *arr*^{ü}*güs* voor *ɔrr*^{ü}*güs* ,,ergens"),

c) *zɔ̈rr*^{ü}*gdü* ,,zorgde",

d) *verr*^{ü}*k* ,,vork" (een ontrondings-*e*?), *derpül* ,,dorpel" (ontrondings-*e*).

Vocalen als *ü* en *ö* voor *r*+gutturaal of labiaal zijn over de dialecten in het Nederlandse taalgebied zo verbreid, dat ze geen aanknopingspunten bieden voor een nadere verwantschap van het Zandvoorts met een ander dialect.

De vorm *dül* is evenmin selectief: ik vond die opgegeven voor het Westfries, het Zaans, het Bommelerwaards, en, als ik me niet vergis, is hij ook in Rijsoord in gebruik geweest. Het is misschien toch van betekenis, dat het Katwijks *dol* heeft. Het Zandvoorts sluit zich met *dül* ongedwongen aan bij het Zaans en Westfries en onderscheidt zich daardoor van het Katwijks. De *ü* van *sündach*

treft men ook aan op Tessel, in Drechterland, op Wieringen, op Urk, in de Zaanstreek, in Katwijk, in Kuilenburg, terwijl *zünnü* ,,zon" voorkomt op Westvoorne, Flakkee en Schouwen-Duiveland. Deze *ü* karakteriseert het Zandvoorts dus als Westnederlands. Voor *soldaat* heb ik niet genoeg gegevens om een uitspraak te wagen. De merkwaardige vorm *verrük* ,,vork" heeft het Zandvoorts gemeen met het Katwijks. Hij is mij van elders niet bekend. De lange vocaal in *groom* ,,ingewand" deelt het Zandvoorts met Wieringen *(grɔ:m)*; op Terschelling, in Drechterland en in Katwijk luidt het woord *grom*. Hoe het woord elders luidt, is mij niet bekend.

V. Beschaafd Nederlands u

1. Het Zandvoorts stemt, wat zijn *ü* betreft, met het beschaafde Nederlands overeen in de woorden:

brüch ,,brug", *drükkürae* ,,drukkerij", *dün* ,,dun", *gülük* ,,geluk", *gürüstügü nacht* ,,welterusten", *jük* ,,juk", *klüssie* ,,karweitje", ,,hoeveelheid", *krük* ,,kruk", *lükkü* ,,lukken", *müch* ,,mug", *nachtmüssie* ,,nachtmutsje", *nükküch* ,,nukkig", *plüggütjü* ,,pluggetje", *ün rükkü wint* ,,een rukwind" (*rükkü* is substantief), *rükkü* ,,rukken", alle met *ü* < wgm. *ŭ* + umlautsfactor; *slürrüpü* ,,slurpen", zonder umlautsfactor; *spüllü* ,,spullen", *hüllie, züllie* ,,zij" (3 pl.) hebben ü < wgm. *ĭ*.

De *ü* van *brüch, krük, müch* zijn, blijkens de nog te noemen resten van ontronding, stellig aan het beschaafde Nederlands ontleend, die van *drükkürae, gülük, jük, lükkü, rükkü* waarschijnlijk ook, getuige *bokkü* en *plɔkkü* (ook *plokkü*) hieronder.

2. In tegenstelling met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts:

a) *e* in *derpül* ,,dorpel", *kneppül* ,,knuppel", *rech* ,,rug", voorbeelden van ontronding, en *jü ken* ,,je kunt", *kennü* ,,kunnen".

b) *i* in *ondürstikkü* ,,boomstronken", *stik* ,,boterham", *stikküzak* ,,broodzak", *stikkü(n)t* ,,kapot", *stikkie* ,,stukje" *vierdɔ.jtüstik* ,,2½-centstuk", eveneens een geval van ontronding, doch nu tot *i*. (Ook *vierdaajtüstik*).

c) *o* in: *bokkü* ,,bukken", *mos* ,,mus", *nochter* ,,nuchter", *schop, schobbüs* ,,schub, schubben".

d) *ɔ* in: *krɔl* ,,wollen muts", *plɔkkü* naast *plokkü* ,,plukken". De ontrondingen tot *e* en *i* zijn Ingwaeoonse eigenaardigheden,

waarvan we er in het Zandvoorts al meer gevonden hebben. Woorden met *o* of *ɔ* in de plaats van beschaafd Nederlands *u* zijn in ieder geval langs de hele westkust bekend. Slechts valt op te merken, dat *krɔl* ,,wollen muts met bontrand" alleen opgegeven wordt voor Tessel *(krɔ:l)*, West-Friesland, Drechterland en de Zaanstreek. Met dit woord staat Zandvoort dus op Noordhollands standpunt.

VI. Beschaafd Nederlands aa.

1. Aan de *aa* van het beschaafde Nederlands beantwoordt in het Zandvoorts slechts bij uitzondering een *aa* en wel als er vanouds een *j* op de wgm. $\hat{e}_1$ volgde:

naajü, ünaajt ,,naaien, genaaid", *waajü, üwaajt* ,,waaien, gewaaid", *zaajü, üzaajt* ,,zaaien, gezaaid."

2. In de meeste woorden beantwoordt aan de beschaafd Nederlandse *aa* in het Zandvoorts een *ae*, een lange klinker, onverschillig of er wg. $\hat{e}_1$ of wg. $\breve{a}$ aan ten grondslag ligt:

a) *aekürs* ,,akers" en ,,eikels", *aekürtjü* ,,akertje", *Ael van Frans* ,,Aal(tje) van Frans", *aesüm* ,,adem", *saevüs* ,,'s avonds", *aezdü* ,,aasde", *aezü* ,,azen", *allümael* ,,allemaal", *bajnaem* ,,bijnaam", *braemt* of *braemü* ,,bramen", *daegü* ,,dagen", *daelies* ,,veenbonken in zee voor de kust", *daer* ,,daar", *draetnaegül* ,,draadnagel", *ellümaet* ,,ellemaat", *gae* ,,ga" (imperat.), *gaen* ,,gaan" (inf.), *gaenü* ,,gaan" (praes. plur.), *gaet* ,,ga" (imperat. sing.), *garr*[ü]*nael* ,,garnaal", *graef* ,,spade", *graech* ,,graag", *haelêe* ,,halen!", *haering* ,,haring", *kaekü* ,,kaken", *haezülneut* ,,hazelnoot", *jae* ,,ja", *kaentjü* ,,buitenkansje", *kaes* ,,kaas", *klaer* ,,klaar", *kwaejü dampü* ,,kwade dampen, woede" (met jonge *j*!), *kwaemü* ,,kwamen" (praet. plur.), *kwaet* ,,kwaad", *laetür* ,,later", *laezür*[ü]*stien* ,,lazersteen, lapis lazulis" (scheldwoord), *maent* ,,maand", *naekünt* ,,naakt", *naer* ,,naar", *naewintürü* ,,nawinteren", *ɔvüraejü* ,,afgeraden" (jonge *j*.), *paer* ,,paar", *praetü* ,,praten", *raediejoo* ,,radio", *raegübol* ,,ragebol", *raes* ,,ra's" (plur.), *saemü* ,,samen", *schaeduu* ,,schaduw", *slaegürs* ,,schlagers" (liedjes), *slaep* ,,kameraad" (aan boord in dezelfde ruimte slapend), *spaekü* ,,spaken", *stae in dü wech* ,,sta-in-de-weg", *dü staendü klɔk* ,,de staande klok" (bijnaam), *suntürklaes* ,,sinterklaas", *taefül* ,,tafel", *taetümem* ,,vader en moeder" (bijnaam), *traenü* ,,tranen", *vaek* ,,slaap", *vaelü* ,,vale", *vaem* ,,vaam", *vaer*

,,vader", *waer* ,,waar" (adj.), *waerü* ,,waren" (praet. plur.), *waerüschɔ.ut* ,,gewaarschuwd", *waekür* ,,aankondiger van de visafslag", *waetür* ,,water", *zaechsül* ,,zaagsel", *zaetürdach* ,,zaterdag", *zwaer* ,,zwaar".

b) Ook voor *r*+dentaal, onverschillig of *ă* dan wel *ĕ* ten grondslag ligt: *aerappülü* ,,aardappelen", *aerdü* ,,aarde", *haert* ,,haard", *maert* ,,maart", *paert* ,,paard", *staert* ,,staart", *vaerzü* ,,vaarzen", *waert* ,,waard" (adj.).

c) Met *ae*<gm. *au*: *baekü* ,,baken".

3. Verkorting van oorspronkelijk *ae* (beschaafd Nederlands *aa*) in: *lest* ,,laatst", *mer*, ,,maar", *ondürlest* ,,kort geleden".

4. *e͡e* in *dre͡egü* ,,dragen", *dre͡egürs* ,,dragers bij een begrafenis", *dre͡egbaer* ,,draagbaar", waarvan de klinker op een door umlaut in het participum ontstane *e* teruggaat.

Met de vorm *baekü* ,,baken", neemt het Zandvoorts weer deel aan de Ingwaeonismen: gm. *au* werd gemonoftongeerd tot *â*, die later *ae* geworden is, in tegenstelling met Noordhollandse dialecten, die *beken* hebben.

Karakteristiek voor het Zandvoorts is, dat zowel het rekkingsprodukt van gm. *ă* als de vertegenwoordiger van gm. $\hat{e}_1$ er *ae* luiden. Alleen voor onmiddellijk volgende *j* werd $\hat{e}_1$ tot *aa*: *naajü* ,,naaien", enz. Voor een *j* die uit intervocalische *d* ontstaan is, bleef *ae*: *kwaejü* ,,kwade". De aantrekkelijkste fonetische voorstelling van het ontstaan van deze *ae* is: wg. $\hat{e}_1$>*ae*, behalve voor j(>*aa*), wg. *ă* was palataal, >bij rekking *ae*. Zou men aannemen wg.$\hat{e}_1$>*aa*, wg. *ă*>*aa*; Zandvoorts *aa*>*ae*, dan wordt het onbegrijpelijk dat *naajü* c.s. geen *naejü* etc. geworden is, te meer daar *kwaejü* ,,kwade" in het Zandvoorts voorkomt. De ontwikkeling $\hat{e}_1$*j*>*aaj* heeft een pendant in Zandvoorts *aaj*<wg. *ai*+umlautsfaktor (Nl. *ei*) in *waaj* ,,wei" e.d.

Vergelijkt men het Zandvoorts met de andere Hollandse dialecten, dan constateert men het volgende:

Drechterland heeft *aa* uit gm. *ă* (§ 11), *e͡e*<gm. $\hat{e}_1$ voor *r* (§ 18, 2), *ei*<gm. $\hat{e}_1$ voor dentalen en labialen (§ 18, 3) en *aa* in een aantal andere woorden, zowel voor *r* als voor dentalen, zodat er van een klankwettige verdeling geen sprake kan zijn. De vorm *dregen* voor ,,dragen" komt zo ver naar het zuiden voor, dat men wel tot een bijzondere ontwikkeling van dit woord moet besluiten: de *e* is

ontleend aan het voltooid deelwoord, waar hij klankwettig is. Voor het Drechterlands doet men dus het beste, aan te nemen, dat de gerekte wgm. *ă* er, behalve voor *r*+dentaal (§ 36, 3), van de representant van wgm.$\hat{e}_1$ gescheiden bleef. De wgm. $\hat{e}_1$ is er ontwikkeld tot $\widehat{ee}$ voor *r* en tot *ei* voor dentalen en labialen; de woorden met *aa* zijn er aan het beschaafde Nederlands ontleend. Klankwettig is de *aa* er voor *j* (§ 20), zoals in *draajü* „draaien". Voor *w* ontwikkelde het Drechterlands een *ee*, bijvoorbeeld *fleew* „flauw" (§ 21); ook in deze groep van woorden vindt men een aantal ontleningen aan het beschaafde Nederlands, bijvoorbeeld *blauw* (§ 21, 2). De klankwettige ontwikkeling zal voor het Drechterlands dus zijn: wg. *ă*>*aa*, behalve voor *r*+dentaal, waar $\widehat{ee}$ ontstond; wgm. $\hat{e}_1$>*aa* voor onmiddellijk volgende *j*, >*ee* in andere gevallen, met een jongere ontwikkeling tot $\widehat{ee}$ voor *r*, *ei* voor dentalen en labialen.

Het Enkhuizens onderscheidt zich in zoverre van het Drechterlands, dat in het stadium *ae*<wgm. $\hat{e}_1$ is blijven staan, behalve voor *r*+dentaal, waar het $\widehat{ee}$<*ă* heeft (Karsten § 18, 1 opm., 2 opm., 3 opm.) Ook op Wieringen zijn wgm. $\hat{e}_1$ en *ă*, behalve bij rekking voor *r*+dentaal, niet samengevallen. Wgm. $\hat{e}_1$>$\widehat{ee}$ voor *r* en $\widehat{eeə}$ elders (een aantal woorden hebben *aa* aan het beschaafde Nederlands ontleend) (§ 6), of *ɔ.* (voor *i*) (§ 29), terwijl wgm. *ă* door *aa* vertegenwoordigd is.

Op Urk is de toestand gecompliceerder: wgm. $\hat{e}_1$+umlautsfaktor wordt er vertegenwoordigd door *ae* (§ 6, 4); wgm. $\hat{e}_1 j$ levert *ae* (*naejün, maejün, saejün*) (§ 6, 4) naast *aa* (*draajün, kraajün, maajün, waajün, zaajün*); voor *f, v, p, m, k, g* zijn gm. $\hat{e}_1$ en gerekte *ă* in *aa* samengevallen (§ 22). Voor *w* vindt men *a* (§ 25). Bij uitzondering komt *ae*<*ă* voor, nl. in *fandaen, fɔrdaen* „vandaan" (§ 6, 5).

In de Zaanse volkstaal worden het rekkingsprodukt van gm. *ă* en $\hat{e}_1$ onderscheiden: *ă*>*aa* (§ 26), $\hat{e}_1$>*ee* (§ 28) behalve voor *j* (§ 73; *draaien*, etc.). In strijd met deze regel zijn *dreegə* „dragen", *veerə* „varen" (met *ee* uit het volt. deelwoord), *vandeen* „vandaan" (vgl. Urk), *skees* „schaats". Het Zandvoorts onderscheidt zich dus van al deze Noordhollandse dialecten doordat gm. $\hat{e}_1$ en gerekte *ă* er zijn samengevallen, wat in de Noordhollandse dialecten niet het geval is.

In de Zuidhollandse en Zeeuwse dialecten zijn wgm. $\hat{e}_1$ en *ă* in rekkingspositie overal samengevallen in *ae*, zij het ook, dat er in

bepaalde posities later een *aa* of *ao* ontstond. In dit laatste opzicht lopen de dialecten uiteen. Het Katwijks heeft de *ae* voor *j* gehandhaafd (*draejü* „draaien", *saejing* „boom- of schrobnet", *waejü* „waaien); ook voor *w* hoort men soms *ae* in plaats van *aa*, welke *ae* Overdiep (blz. 77, 78) als secundair beschouwt.

Het Zandvoorts daarentegen heeft altijd *aa* voor oude *j* (niet voor *j*<*d*) en *ɔ.u*<$\hat{e}_1$*w*. Het laatste echter nog niet lang: omstreeks 1900 was *klaew* „klauw" bij oude Zandvoorters nog in gebruik.

In het Oud-Beierlands en 's-Gravendeels zijn een aantal *aa*'s uit het beschaafde Nederlands binnengedrongen, maar dat zowel wgm. $\hat{e}_1$ als *ă* er tot *ae* geworden is, is buiten kijf. Opprel vermeldt de ontwikkeling voor *j* en *w* niet, in 's-Gravendeel zegt men *ɔ:* voor *j* en *ɔ.u*<$\hat{e}_1$*w*. (*drɔ:jü*, *klɔ.u*, enz.).

In het Westvoorns is *ae* de representant van wgm. $\hat{e}_1$ en *ă*, behalve voor *j*, *w* en *n*, waar *ɔ:* optreedt. Op Flakkee bestaat een soortgelijke toestand, echter met dit verschil, dat er wat meer *ɔ:*'s voorkomen, die Landheer terecht als compromisvocalen beschouwt. In het dialect van Schouwen-Duiveland zijn wgm. $\hat{e}_1$ en *ă* vertegenwoordigd door *ae*, bij ouderen zelfs nog voor *w*; voor *j* heeft men er *ɔ:*. In het Noordbevelands is *ɔ:* de representant voor oude en jonge *j*, voor $\hat{e}_1$*w* komt *ae* alleen in het Noordbevelandse equivalent van *grauw* voor, in de andere woorden die ervoor in aanmerking zouden komen, hoort men *ɔ.u*.

Het zuidelijke kustgebied, van Zeeland tot Zandvoort, is dus wel duidelijk gemarkeerd: gm. $\hat{e}_1$ en *ă* (bij rekking) zijn er samengevallen in *ae*; voor oude *j* ontstond uit $\hat{e}_1$ een *aa* of *ɔ:*; voor *w* heeft *ae* zich nog heel lang kunnen handhaven; een opmerkelijke ontwikkeling *ae*>*aa*>*ɔ:* voor nasalen treft men op West-Voorne aan. Beschadiging van dit gebied door vervanging van *ae* door *aa* of *ɔ:* vindt men in Zuid-Holland tot dicht bij de kust, op de eilanden slechts aan de oostelijke rand van Holland en Zeeland.

Met zijn *ae*<$\hat{e}_1$ en *ă* staat het Zandvoorts duidelijk op Zuidhollands standpunt.

VII. Beschaafd Nederlands ee

1. Het Zandvoorts heeft dezelfde *ee*-klank als het beschaafde Nederlands in de volgende woorden.

a) Voortgekomen uit wgm. *ai*: *breejü* „brede", *breet* „breed", *heet* „warm", *kleedü* „kleedde" (praet. s.), *reedür* „reder", *reep*

„vislijn”, *scheej* „schede” en „scheidde” (praet. s.), *zee* „zee”, *snees* „eenentwintigtal”, *seep* „zeep”, *sweet* „zweet”.

b) Voortgekomen uit wgm. *ĕ*, *ĭ*, of *ă* + umlautsfactor: *beet* „beet”, *beetjü* „beetje”, *beezüm* „bezem”, *büleef* „beleef” (1.s.prs.), *bestee* „bedstee”, *deejü zü* „deden ze”, *eek* „azijn”, *eent* „eend”, *geef* „geef” (impa. s.), *leevü* „leven” (subst.), *mee* „mee”, *opüheesü* „opgehesen”, *steepat* „pad naar de stad”, *scheep* „aan boord”, *scheepsmaekürei* „scheepsmakerij”, *Scheevülingür* „Scheveninger”, *sleepü* „slepen”, *(hai hep ün) snee (in zün neus)* „hij is dronken”, *steekü* „steken”, *teelt* „haringseizoen”, *üleejü* „geleden”, *ügeetü* „gegeten”, *ügeevü* „gegeven”, *üweest* „geweest”, *week* „week” (subst.), *weet* „weet” (praes. s.), *wegüsleept* „weggesleept”, *zeej*, *zeejü* „zei, zeiden”.

c) De leenwoorden: *beest* „beest”, *doominee* „dominee”, *eevangeelie* „evangelie”, *meestür* „meester”.

d) De, mij etymologisch niet duidelijke woorden: *boezee(tjü)* „jakje met mouwen”, *kree* „schoon, rein”.

2. Het Zandvoorts heeft *e᷍e* voor *r*, *l*, *g* en *w*; voor *r* in overeenstemming met het beschaafde Nederlands, voor *l*, *g* en *w* in tegenstelling daarmee.

a) De *e᷍e* is voortgekomen uit wgm. *ai* in: *be᷍er* „mannetjesvarken”, *de᷍ech* „deeg”, *de᷍el* „deel”, *de᷍elü* „delen” (werkwoord), *he᷍el* „heel”, *ke᷍er* „keer”, *le᷍elük* „lelijk”, *me᷍ew* „meeuw”, *omüke᷍ert* „omgekeerd”, *schre᷍ewü* „schreeuwen”, *sne᷍ew* „sneeuw”, *ze᷍er* „zeer”, *ze᷍ew* „Zeeuw”.

b) De *e᷍e* is de voortzetting van wgm. *ĕ*, *ĭ* of *ă* in: *ik dre᷍ech* „ik draag”, *dre᷍egbaer* „draagbaar”, *dre᷍egürs* „dragers bij een begrafenis”, *ge᷍el* „geel”, *hall^üvürwe᷍egü* „halverwege”, *he᷍ech* „hijgde”, *ke᷍el* „keel”, *ke᷍erül* „kerel”, *kre᷍ech*, *ükre᷍egü* „kreeg, gekregen”, *le᷍ech* „leeg”, *me᷍eldre᷍egür* „meeldrager”, *ne᷍egü* „negen” (telwoord), *ɔvüle᷍egü* „afgelegd”, *re᷍egü* „regen”, *sche᷍elü* „schelen”, *sche᷍ering* „heining”, *sle᷍ech (zü ɔf)* „sloeg (ze af)”, *sme᷍erü* „smeren”, *spre᷍ew* „spreeuw”, *sme᷍erüch* „smerig”, *te᷍er* „teer”, *üle᷍egü* „gelegen, gelegd”, *üsle᷍egü* „geslagen”, *vo᷍orüdre᷍egü* „voorgedragen”, *ze᷍ech* „zeeg” (praet. s.), *ze᷍eltjü* „touw”.

c) Leenwoorden: *eevange᷍elie* „evangelie”, *fre᷍er* „broer”, *kaste᷍el* „kasteel”.

Wanneer een *ee* aan het eind van een woord in de sandhi of in

een samenstelling voor *r*, *l*, *g* of *w* komt te staan, wordt hij *e͡e*. Br. *Op tü bot mo-jü kre͡e weezü* ,,op de mand moet je schoon zijn''; *ze͡elɔ.j* ,,zeelui''.

3. In tegenstelling tot het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts een korte *ie* < wgm. *ai* zonder umlautsfactor in: *allien* ,,alleen'', *allienüch* ,,alleen'', *bien, bienü* ,,been, benen'', *visbientjüs* ,,graat'', *bliek* ,,bleek'', *bliekpoejür* ,,bleekpoeder'', *bliekü* ,,bleken'' (inf.), *(ik) drieg (iet)* ,,(ik) dreig (niet)'', (hij) *driegdü* ,,dreigde'', *gümien* ,,gemeen'', *günien* ,,geen een'', *güniens* ,,niet eens'', (hij) *hiet* ,,heet'', *hietü* ,,heten'' (inf.), (hij) *hietü* ,,heette'', *ieküboom* ,,eik'', *ien* ,,een'', *ienüch* ,,enig'', *iens* ,,eens'', *kaajstienü* ,,keistenen'', *lienü* ,,lenen'', *liewürik* ,,leeuwerik'', *müdien* ,,meteen'', *mienü* ,,menen'' (inf.), *stien* ,,steen'', *stienü* ,,stenen'' (adj.), *tienhout* ,,twijghout'', *(wittü) tienü* ,,witte twijgen'', *twie* ,,twee'', *missüntwiejü* ,,met z'n tweeën'', *zwiep* ,,zweep''.

Uit deze woorden blijkt, dat *ie* voor *n*, *k*, *g*, *t*, *w* en *p* voorkomt. Het telwoord *twie* bewijst niet, dat *ai* ook aan het eind *ie* werd, daar het uit **twaine* ontstaan is of kan zijn.

In *gaetüpütiel* ,,vergiet'' vertegenwoordigt de *ie* niet wgm. *ai*. (< ofrans *platel*).

4. Het Zandvoorts heeft *eu* (*e͡u* voor *l* en *g*) in: *deuzü* ,,deze'', *zeuvü* ,,zeven'', *spe͡ulü* ,,spelen'', *te͡ugü* ,,tegen'', *te͡ugüswo͡ordüch* ,,tegenwoordig'', *ve͡ul* ,,veel'', *ve͡uls tü* ,,veel te''.

5. Het Zandvoorts heeft *e* in: *effü* ,,even'' en (hij) *het* ,,(hij) heeft''.

6. Het Zandvoorts heeft *i* door verkorting van *e͡e* in *lillük* ,,lelijk''.

7. Tegenover beschaafd *wereld* stond *waerült*, dat thans verouderd is.

8. Tengevolge van de geringe klemtoon ontstond de *ü* van *bürom* ,,weerom'', *büromstaat* ,,weeromstuit''.

De merkwaardige Zandvoortse *e͡e* voor *(r)*, *l*, *g* en *w* moet men toeschrijven aan de articulatie van die consonanten, die blijkbaar geen voorafgaande (gesloten) *ee* toelaat. Dezelfde invloed hebben *r*, *l* en *g* op een voorafgaande *eu*; *w* komt na *eu* niet voor. De *r*

heeft in het beschaafde Nederlands en in alle Hollandse dialecten deze invloed en blijft hier verder buiten beschouwing, daar hij geen criterium voor bijzondere verwantschap met andere dialecten kan zijn.

In het Drechterlands heeft alleen de *l* deze invloed (Karsten, § 24, 4), *g* en *w* laten een gesloten *ee* voor zich toe. Het Egmonds heeft $\widehat{ee}$ voor *l*, *r*, *w* <wgm. *ai*, terwijl wgm. *ĕ* en *ĭ* bij rekking steeds $\widehat{ee}$ opleveren (H., blz. 49).

Petten heeft ook $\widehat{ee}$ voor *r*, *l*, *w* <wgm. *ai* en $\widehat{ee}$ voor *l* en *r* <wgm. *ĕ*, *ĭ* (H., blz. 47). Callantsoog heeft $\widehat{ee}$ voor *l*, *r*, *w* uit wgm. *ai* en voor wgm. *ĕ*, *ĭ* steeds *ee* (H., blz. 44, 45). Vermoedelijk is de Volendamse *aa* voor *w* <*aaj* < $\widehat{ee}$ <wgm. *ai* ontstaan.

Het Urks (§ 3) heeft de $\widehat{ee}$ ook voor andere consonanten dan *l*, *g* en *w* en kan dus niet met het Zandvoorts op één lijn gesteld worden. Ook het Katwijks kan dit niet, daar „de lange gesloten *ee* er een eenklank is als de *ee* van *keer*" (Overdiep, blz. 89) en dus altijd de kwaliteit van $\widehat{ee}$ heeft. Het Noordwijks gaat echter vrijwel met het Zandvoorts samen: voor *r*, *l*, *g* – niet voor *w*(?) – treedt $\widehat{ee}$ op. (Heeroma, blz. 66; voor het Zandvoorts, dat hij ook beschrijft, heeft Heeroma het verschijnsel in kwestie niet opgemerkt). Aalsmeer heeft $\widehat{ee}$ voor *r*, *l* en *w* (Heeroma, blz. 61), Huizen heeft $\widehat{ee}^{\ddot{u}}$ voor *n* en *l* (Heeroma, blz. 64), maar dit is een ander verschijnsel. In verder naar het oosten en zuiden gesproken dialecten komt de door *l*, *g* en *w* geconditioneerde $\widehat{ee}$ niet voor.

Het Drechterlands heeft alleen $\widehat{ee}$ voor *l*, als deze uit wgm. *ĕ* of *ĭ* ontstaan is, het Urks heeft $\widehat{ee}$ zowel uit wgm. *ai* als *ĕ* en *ĭ*, doch in weinig woorden, het Katwijks heeft $\widehat{ee}$ alleen uit wgm. *ĕ* en *ĭ* het Noordwijks heeft $\widehat{ee}$ voor *l*, *g* en *r* uit wgm. *ai*, *ĕ* en *ĭ*, het Aalsmeers ook, het Huizens heeft zijn $\widehat{ee}^{\ddot{u}}$ alleen uit wgm. *ai*.

Op grond van de huidige toestand vertoont het Zandvoorts, dat ook $\widehat{ee}$ uit wgm. *ai*, *ĕ* en *ĭ* heeft, dus de meeste verwantschap met het Egmonds, Pettens, Callantsoogs, Noordwijks en Aalsmeers. Meer verwijderd is de verwantschap met het Urks en Drechterlands.

Ik zie in deze $\widehat{ee}$'s, die nu eens alleen voor *r* en *l*, dan weer voor *r*, *l* en *g*, vervolgens voor *r*, *l* en *w*, soms voor *r*, *n* en *l* en soms alleen voor *r* voorkomen, relicten uit een toestand als die in Egmond en Katwijk (waar $\widehat{ee}$ overal waar geen *ae* optreedt) bewaard is. Voor Urk echter maak ik een uitzondering, daar de gewone representant voor allerlei *e*'s daar *ie* is. Ik veronderstel dus een Hollands

dialectgebied met oorspronkelijk e͡e < wgm. ĕ en ĭ, dat in ieder geval van de lijn Katwijk – Aalsmeer tot Drechterland en Petten, Callantsoog gereikt heeft en dus een deel van Rijnland, Amstelland en Kennemerland en West-Friesland omvat heeft.

De *ie* < wgm. *ai* zonder umlautsfaktor vinden we in heel Noord-Holland en in Zuid-Holland tot de Nieuwe Waterweg (vergelijk het *stien*kaartje (1) van Heeroma), echter niet altijd met dezelfde kwantiteit en niet overal in evenveel woorden. Het talrijkst zijn die woorden op Urk, in de Zaanstreek en in het Zandvoorts. Elders is de *ie* meestal beperkt tot de positie voor *n*, behalve in *twie* en *hietü*. De *ie* is halflang in Drechterland en op Urk, elders kort. De schommeling in het aantal *ie*-woorden wijst ook hier op een relictpositie. Ik veronderstel – en dat doet ook Boekenoogen voor het Zaans (§ 42) – dat in dit hele gebied een lange *ie* (later in de meeste plaatsen verkort) de klankwettige representant van wgm. *ai* zonder umlautsfaktor geweest is, die later in een naar de plaats verschillend aantal woorden door e͡e of *ee* verdrongen is. Deze verdringing moet dan al vroeg begonnen zijn, eerst in het geschreven Hollands, onder invloed van het omringende oosten en zuiden, later ook in het gesproken Hollands.

VIII. Beschaafd Nederlands ie

Aan de beschaafd Nederlandse *ie* beantwoordt in het Zandvoorts een *ie*:

andajvie „andijvie", *biejü* „bieden", *biezondürü* „bijzondere", *die* „die", *dienstmaasie* „dienstmeisje", *drie* „drie", *Grietjie* „Grietje", *hier* „hier", *iet* „niet", *ijspiekü* „ijspegels", *kiewü* „kieuwen", *mietür* „mieter", *niewstü* „nieuwste", *pietürman* „pieterman" (vissoort), *riem* „riem", *schiebooch* „boog" (geassimileerd uit *schietboog*), *üzien* „gezien", *wie* „wie", *wiejü* „wieden", *wiel* „wiel", *wiert* „onkruid" (= *wier* + paragogische *t*). Blijkens deze voorbeelden is *ie* de representant van wgm. *io*, *î*, *ê*$_2$, *eha* en romaans *e*.

IX. Beschaafd Nederlands oo

1. In de volgende woorden heeft het Zandvoorts de *oo* van het beschaafde Nederlands:

a) Uit wgm. ŏ: *büdroogü* „bedrogen", *boom* „bodem", *boovü* „boven", *doojür* „dooier", *kroo* „net om garnalen te vissen" (wgm. ŏ?), *kroowaegü* „kruiwagen", *ɔvübrookü* „afgebroken", *oovü* „oven",

oovür „over”, *oovüral* „overal”, *opüpookt* „opgepookt”, *schieboog* „boog”, *stinksooi* „stinkzootje”, *tookü* „boeken aan het oorijzer” (wgm. *ŏ*?), *übooqü* „gebogen”, *üboojü* „geboden” (ook *booj*, *boojü* „bood, boden”), *üdooke* „gedoken”, *ülooqü* „gelogen”, *vürzoopü* „verzopen”. Analogisch is de *oo* in: *üsprookü*, *üwooqü*.

b) Uit wgm. *ŭ*: *hooning* „honing”, *Kooning* „Koning” (eigennaam), *opstookü*, *opüstookt* „opstoken, opgestookt”.

c) Uit wgm. *au*: *boom* „boom”, *boonü* „bonen”, *doojü* „dooien”, *drooch* „droog”, *droogtü* „zandbank”, *droomü* „dromen”, *hooch* „hoog”, *hoojbarr*^{ü}*ch* „hooiberg”, *hoojü* „hooien”, *knoop* „knoop”, *kooi* „kooi”, *laeküroof* „lijkeroof”, *loopü* „lopen”, *mooi* „mooi”, *nooit* „nooit”, *ooch* „oog”, *ook* „ook”, *oomü* „oom”, *stoomü* „stomen”, *stroopü* „stropen”, *vlooj* „vlo”.

d) Leenwoorden: *doominee* „dominee”, *mootür* „motor”.

e) Uit wgm. *ai*: *moojtjü* „mootje”.

2. In tegenstelling met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts een o͡o^{a} (d.i. een o͡o gevolgd door *a*-achtige naslag) voor de dentalen (alveolaren) *t*, *d*, *n*, *l*, *s*, *z*:

a) Uit wgm. *ŏ*: *anüslo͡o*^{a}*tü* „aangesloten”, *bo͡o*^{a}*dü* „bode”, *bo͡o*^{a}*schap* „boodschap”, *büscho͡o*^{a}*tü* „beschoten”, *opügo͡o*^{a}*tü* „opgegoten”, *üslo͡o*^{a}*tü* „gesloten”, *vlo͡o*^{a}*t* „vloot”.

b) Uit wgm. *ŭ*: *güwo͡o*^{a}*ntü* „gewoonte”, *go͡o*^{a}*t* „goot”.

c) Uit wgm. *au*: *blo͡o*^{a}*t* „bloot”, *do͡o*^{a}*t* „dood”, *gro͡o*^{a}*tü* „grote”, *ko͡o*^{a}*l* „kool”, *ko͡o*^{a}*n* „wang”, *krentübro͡o*^{a}*t* „krentebrood”, *lo͡o*^{a}*t* „lood”, *no͡o*^{a}*t* „nood”, *po͡o*^{a}*t* „poot”, *roekülo͡o*^{a}*s* „roekeloos”, *ro͡o*^{a}*t* „rood”, *slo͡o*^{a}*t* „sloot”, *smisko͡o*^{a}*l* „smidskool, steenkool”, *sto͡o*^{a}*tür* „twaalf en een halve cent”, *stro͡o*^{a}*zak* „strozak”, *vürwaerlo͡o*^{a}*st* „beschadigd”, *wittübro͡o*^{a}*tsweekü* – klemtoon op het tweede lid – „wittebroodsweken”.

d) Leenwoorden: *bo͡o*^{a}*t* „boot”, *jo͡o*^{a}*düneutjüs* „pinda’s”, *jo͡o*^{a}*t* „jood”, *matro͡o*^{a}*zü* „matrozen”, *mo͡o*^{a}*lü* „molen”, *scho͡o*^{a}*l* „school”.

3. Evenals in het beschaafde Nederlands vindt men in Zandvoort o͡o voor *r*:

bo͡ort „boord”, *do͡orüs* „dorens”, *drɔ̈:lo͡or* „kniezer”, *go͡or* „goor”, *ho͡orü* „horen”, *ko͡or*^{ü}*tjü* „koordje”, *ko͡ors* „koors”, *mo͡ort* „moord”, *No͡ortüch* „Noordwijk”, *no͡orbuurt* „Noordbuurt”, *teugüswo͡ordüch* „tegenwoordig”, *üho͡ort* „gehoord”, *üscho͡orü* „geschoren”, *vo͡or*

,,voor" (prep.), *vo͡orüdre͡egü* ,,voorgedragen", *vo͡or^{ü}n* ,,voorn", *wo͡ort* ,,woord", *worstho͡or^{ü}ntjü* ,,worsthorentje".

4. Met *oe* in tegenstelling tot het beschaafde Nederlands: *(güdach) hoer* ,,(gedag) hoor" (< wgm. *au*), *koegül* ,,kogel" (< wgm. *ŭ*).

5. Met *eu* (voor *r*, *g*: *e͡u*) in tegenstelling tot beschaafd Nederlands *oo*:

güweun ,,gewoon", *haezülneut* ,,hazelnoot", *jo͡o^{a}düneutjüs* ,,pinda's", *seumür* ,,zomer", *weunü, weunt, üweunt* ,,wonen, woont, gewoond", *zeun* ,,zoon".

de͡ur ,,door", *me͡ugülük* ,,mogelijk", *ste͡urü* ,,storen" *(ik ste͡ur jü toch iet?* ,,ik stoor je toch niet?"), *ve͡ugül* ,,vogel", *ve͡ur* ,,voor, spoor", *ze͡ugdier* ,,zoogdier", *ze͡ugü* ,,zogen". Aan deze *eu* (*e͡u*) ligt wgm. *ŭ* ten grondslag, behalve in *ze͡ugdier* en *ze͡ugü* (< *au* + umlaut).

6. Verkorting van *eu* tot *u* heeft plaats gehad in *büttür* ,,boter" (< Lat. *butyrum*) en *schüttül* ,,schotel" (< Lat. *scutella*).

Het Zandvoorts heeft, zoals uit het bovenstaande blijkt, *o͡o* voor *r*, *o͡o^{a}* voor de dentalen *t, d, n, l, s, z*, onverschillig of de vocaal uit wgm. *au*, *ŏ* of *ŭ* voortgekomen is, terwijl voor gutturalen en labialen een *oo* optreedt. Bij de leenwoorden bestaat dezelfde verdeling. Wanneer we deze toestand met die in naburige dialecten vergelijken, constateren we, dat de tegenstelling dentalen: gutturalen + labialen ook elders voorkomt, echter niet helemaal zo, als in het Zandvoorts, daar deze slechts optreedt bij de representant van wgm. *au*. De toestand is, van noord naar zuid, als volgt:

	voor dentalen	voor gutt. en labialen	
Callantsoog	*o͡o*	*oo*	(Heeroma, blz. 45)
Petten	*o͡o*	*oo*	(H. blz. 47)
Egmond	*o͡o*	*oo*	(H. blz. 49)
Enkhuizen	*o͡o*	*oo*	(H. blz. 43)
Drechterland	*o͡o*	*ou*	(K § 28)
Volendam	*o͡o*	*oo*	(H. blz. 54)
Aalsmeer	*o͡o*	*oo*	(H. blz. 61)

Ten zuiden van de lijn Zandvoort – Aalsmeer ligt een gebied waarin deze tegenstelling niet voorkomt en wgm. *au* voor alle consonanten door dezelfde vocaal gerepresenteerd wordt. In Katwijk

is het een ɔ: (Overdiep, blz. 76, 77), in Noordwijk een $\widehat{oo}$ (H. blz. 69), in Terhei en Vlaardingen een *oo* (H. blz. 70–72), in Gouda een $\widehat{oo}$, in Oud-Beierland een $\widehat{oo}$ (Opprel, § 22), in 's-Gravendeel een $\widehat{oo}$.

In Noord-Holland, in de oostelijke helft, liggen ook een aantal plaatsen die de tegenstelling dentalen : gutturalen + labialen niet kennen: Wieringen heeft altijd $\widehat{oo}^{\ddot{u}}$, behalve voor *r* ($\widehat{oo}$) (Daan, § 13), Urk ook (het eiland Urk, § 15; de naslag kan er ook ontbreken), Marken heeft *oo* (H. blz. 52), het Zaans heeft *oo* (Boekenoogen § 62), het Oostzaans heeft $oo^{\ddot{u}}$ (H. blz. 56), het Assendelfts heeft *oo* (H. blz. 57), het Huizens heeft $\widehat{oo}$ (H. blz. 63).

Ten zuiden van het behandelde gebied treedt de tegenstelling dentalen: gutturalen + labialen wel weer op:

	dentalen + j	gutt. + lab.	
West-Voorne	$\widehat{oo}^{\ddot{u}}$	ɔ:	(Van Weel, § 99, 100)
Flakkee	$\widehat{oo}$	ɔ:	(Landheer, § 27)
Schouwen-Duiveland	ɔ:	$\widehat{oo}$	(De Vin, § 23)
Noord-Beveland	$\widehat{oo}$	ɔ:	(Verschuur, § 144, 145)

De tegenstelling dentalen : gutturalen + labialen treedt dus, globaal gesproken, aan het licht op de Zeeuwse en Zuidhollandse eilanden zonder Oud-Beierland en in Noord-Holland benoorden de lijn Zandvoort – Aalsmeer. Het daartussen gelegen Zuid-Holland heeft er geen deel aan. De kleur van de vocalen in het Zandvoorts is dezelfde als in het westen van Noord-Holland en Drechterland: $\widehat{oo}$ tegenover *oo*. Het Zandvoorts onderscheidt zich slechts van dit gebied, doordat het de tegenstelling ook bij de representanten van wgm. *ŏ* en *ŭ* en bij de leenwoorden heeft. Het staat met dit samenvallen van wgm. *au*, *ŏ* en *ŭ* minder geïsoleerd, dan het op het eerste gezicht lijkt. In het Egmonds onderscheiden de representant van wgm. *ŏ* en *au* (voor dentalen) zich slechts in de lengte, als ik Heeroma goed begrijp: $\breve{o} > o^{\ddot{u}}$, $au > \widehat{oo}^{\ddot{u}}$. In het Zaans luiden ze volgens Boekenoogen beide *oo* (§ 59 en 61), op Marken ook (H. blz. 51, 52), in Oostzaan beide $oo^{\ddot{u}}$ (H., blz. 56), in Assendelft beide *oo* (H., blz. 57). Er is dus een duidelijke band tussen het Zandvoorts en het Noordhollands, die we ook al bij de behandeling van *ee* voor *(r)*, *l*, *g* en *w* gevonden hebben.

De *eu* die volgens § 5 in het Zandvoorts in een aantal woorden als representant van wgm. *ŭ*, ook zonder dat een umlautsfaktor aanwezig was, optreedt, vindt men in een groot aantal dialecten

in dezelfde woorden of een enigszins kleiner aantal daarvan terug. Het geringere aantal in sommige dialecten is een gevolg van de invloed van het beschaafde Nederlands op de dialecten in kwestie. Men vindt de *eu* van Tessel tot en met Zeeland. Egmond heeft de *eu* ontrond tot *ê̂e*, welke vocaal op *ê̂u* als geronde klank wijst. Ook de verkorte vocaal van *büttür* en *sküttül* (Egmond *bittür* en *skittül*) komt in heel dit gebied voor.

Van de Zandvoortse tegenstelling *ê̂u* voor *(r)*, *g* (*l* en *w* komen in deze woorden niet als volgende consonant voor): *eu* voor andere consonanten, vertonen deze Hollands-Zeeuwse dialecten geen spoor. Alleen Huizen heeft er een spoor van in *mê̂ugülük* (H., blz. 63).

Intern Zandvoorts beschouwd is de tegenstelling *ê̂u* : *eu* volkomen aanvaardbaar, daar zij parallel loopt aan die tussen *ê̂e* : *ee* onder dezelfde voorwaarde.

X. Beschaafd Nederlands eu

1. In overeenstemming met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *eu* in:

deuntjü „deuntje", *heup* „heup", *heus* „heus", *kreukü* „kreuken", *kreupül* „kreupel", *leuk (waetür)* „regenwater", *leut* „koffie", *neus* „neus", *peuk* „peuk".

2. In tegenstelling tot het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *ê̂u* voor *g*, *ch* en *l* in:

bê̂uch „beug", *bê̂ugürs* „beugers", *dê̂ucht* 3. s. pers. „deugt", *dê̂ugniet* „deugniet", *gühê̂ugü* „geheugen", *hê̂ugü* „heugen", *hê̂ulü (mitat wajf)* „heulen" (met die vrouw), *hê̂ulie* „hun" (poss.), *jê̂ucht* „jeugd", *leugü* „leugen", *sê̂ulü* „zeulen", *smê̂ulü* „smeulen", *(ün) tê̂ugie (waetür)*, „(een) teugje water", *vê̂ulü* „veulen" *vlê̂uch* „vleug", *vlê̂ugül* „wimpel" (Vergelijk hierboven blz. 23).

3. Juist als in het beschaafd Nederlands komt de *ê̂u* ook voor *r* voor:

hê̂ur „haar" (< wgm. *ĭ*).

4. Met *ê̂u* wgm. û: *brê̂ugüm* „bruidegom".

5. Met *eu* wgm. ô: *meujü* „tante", *meutü* „grootmoeder".

6. Verkorting tot *ü* in *jük* „jeuk".

7. Met *oe* in plaats van beschaafd Nederlands *eu*: *boekühɔ.ut* „beukehout".

XI. Beschaafd Nederlands uu

1. In overeenstemming met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *uu* in:

buurt „buurt", *duuvül* „duivel", *guur (wêer)* „guur (weer)", *huurü* „huren", *münuut* „minuut", *schaeduu* „schaduw", *spuugü* (naast *spɔ.ugü*) „spugen", *uur* „uur".

2. In tegenstelling met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *uu* in:

buultjü „zakje, geldbuidel", *luur* „luier" *(in dü luurü leggü)*.

3. Eveneens in tegenstelling tot het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *ie* in:

a) *dier* „duur", *stierman* „stuurman", *stierü* „stieren", *üstiert* „gestuurd", *vier* „vuur", *vierschip* „vuurschip", *waetür- en vierwinkültjü* „water- en vuurwinkeltje", met *wgm io.*

b) *diert* „duurt" (3. s. prs.), *sier* „zuur", *tierü* „turen", *üschiert* „geschuurd", met wgm *û*, behalve in het leenwoord *liesiefer*. De *ie*-woorden sub b) werden mij met evenveel stelligheid door een zegsvrouw meegedeeld, als ze door een ander ontkend werden. De vorm *sier* „zuur" wordt door het materiaal van het Aardrijkskundig Genootschap, dat in 1879 verzameld is, bevestigd.

4. Verouderd is thans de vorm *münɔ̈.jt* voor minuut.

5. In tegenstelling met het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *ɔ.u* in:

dɔ.u „duw", *dɔ.uwü* „duwen", *'t lɔ.utjü* „de luwte", *nɔ.u* „nu", *stɔ.uwü* „stuwen", *rɔ.u (wêer)* „ruw (weer)", *spɔ.ugü* „spugen", *waerüschɔ.ut* „gewaarschuwd".

In al deze gevallen moet men uitgaan van wgm. *û* of *iu*, die aan het eind of voor een vocaal stond.

XII. Beschaafd Nederlands oe

1. Het Zandvoorts heeft, evenals het beschaafde Nederlands, een *oe* (voor *n* een *oeü*) in:

barrüvoes „barrevoets", *bloet* „bloed", *boek* „boek", *boej* „boei", *boetü* „boeten", *boezül* „schort" (thans verouderd), *boezüm* „binnenzak", *broekent* (gebied waar de tuinders woonden) „broekeinde", *doek* „doek", *doeün* „doen", *droech* „droeg" (praet. sing.) *goet* „goed", *groeün* „groen", *hoe* „hoe", *hoek* „1. haak, 2. hoek, (zie ook 2)",

hoekie „hoekje", *hoepül* „hoepel", *koejü* „koeien", *pandoerü* „pandoeren", *roe*, plur. *roejü* „roe, roeden", *roekülôô^{a}s* „roekeloos", *roemü* „roemen", *soek* „zoek" (impera.), *soekü* „zoeken" *üdroegü* „gedragen", *üroepü* „geroepen", *üsloegü* „geslagen", *üvoerü* „gevaren", *üvroegü* „gevraagd", *voegü* „voegen", *voelü* „voelen", *voet* „voet", *vroegür* „vroeger", *woe^{ü}nüsdach*, „woensdag".

Deze *oe* die behalve voor *n* een korte vocaal is, vertegenwoordigt wgm. *ô*, die eveneens door *oe* gerepresenteerd wordt in Zandvoorts *boet* „schuur"; ook in *toetürü* „walmen"?

2. In afwijking van het beschaafde Nederlands heeft het Zandvoorts *ɔ.u* in:
spɔ.ugü „overgeven" en *vlɔ.ukü* „vloeken".
Een zestig jaar geleden (± 1900) waren ook nog gangbaar: *hɔ.ukie* „hoekje", *kɔ.ukies* „koekjes", *kɔ.uküpan* „koekepan" (± 80 jaar geleden), *stɔ.upie* „stoepje", *ürɔ.upü* „geroepen". Deze woorden vormen de schaarse resten van een eenmaal talrijke groep woorden met *ɔ.u* < wgm. *ô* voor gutturaal of labiaal.

3. Wgm. *ô* > *o* in:
blom, *blommütjüs* „bloem, bloempjes", *günoch* „genoeg", *mot jü* „moet je?", *wü mottü* „we moeten".

4. *êü* in:
astie maer wêer in dü rêuring is „als hij maar in beweging, in zijn werk is".

De *ɔ.u* voor gutturalen en labialen heeft het Zandvoorts gemeen met het Noordwijks, Katwijks en Oudbeierlands. Men zou het Zandvoorts in dit opzicht dus Zuidhollands kunnen noemen. Opmerking verdient echter, dat ook in Huizen en op Marken de wgm. *ô* voor dentalen anders ontwikkeld is dan voor gutturalen en labialen (*oo^{ü}*, *oe* tegenover *oo*). Heeroma veronderstelt, dat de Huizense toestand: *oo^{ü}* voor dentalen – *oo* voor gutturalen en labialen, de oudste toestand is (blz. 77). Het komt mij voor, dat hij hier gelijk in heeft. Een licht gediftongeerde *ôô* immers treffen we in het Zandvoorts ook uit wgm. *au*, *ŏ* en *ŭ* aan, tegenover een monoftong *oo* voor gutturalen en labialen. Deze *ôô^{a}* maakte op mij soms de indruk van een *oe^{ü}*, terwijl in de groet „*dach hoer*" een duidelijke monoftong *oe* is waar te nemen. Een oorspronkelijk *ôô^{ü}* luidende representant van wgm. *ô* voor dentalen kan op analoge

wijze tot een monoftong *oe* ontwikkeld zijn. Voor het timbre *o͡o* van deze representant pleiten de verkorte vocalen in *blom, günoch* en *mot* (zie § 3 boven), die hetzelfde timbre als *o͡o* hebben. We zouden dan een intern Zandvoortse ontwikkeling moeten aannemen die als volgt verlopen is: 1. wgm. *ô*>*o͡o*$^{\ddot{u}}$ voor dentalen, *o͡o* voor gutturalen en labialen; 2. Zandvoorts *o͡o*$^{\ddot{u}}$>*oe*, *o͡o*>*ɔ.u.* De representanten van wgm. *au, ŏ* en *ŭ*, zijn bij deze ontwikkeling een stap achtergebleven, doordat ze als *ɔ:* begonnen zijn.

XIII. Beschaafd Nederlands ij, ei

1. De klank die in het geschreven beschaafde Nederlands nu eens door *ij* dan weer door *ei* wordt voorgesteld, komt in het Zandvoorts – als leenfoneem uit het beschaafde Nederlands – tegenwoordig vrij dikwijls voor. In een oudere periode heeft het Zandvoorts een toestand gekend waarin de klanken die in het beschaafde Nederlands achter *ij* en *ei* schuil gaan, onderscheiden werden.

2. We bespreken daarom eerst de woorden met wgm. *î*.

a) In de volgende woorden werd mij daarvoor een *aj* – dit is een korte *aa* gevolgd door *j* – opgegeven: *Ajmö.jü* „IJmuiden", *andajvie* „andijvie", *baj* „bij", *bajnaem* „bijnaam", *bajtü* „bijten", *blajvü* „blijven", *fajf* „vijf", *hajcht* „hijgt" (cf. *haacht*, hieronder), *haj* „hij", *hondürtfajftüch* „honderdvijftig", *kajkü* „kijken", *knajn* „konijn", *krajt* „krijt", *'t lajk wel* „het lijkt wel", *jü lajkt* „je lijkt", *lajn* „lijn", *dü majnü* „de mijne", *rajst* „rijst", *spajkür* „spijker", *tajt* „tijd", *vrajdach* „vrijdag", *waj* „wij", *wajtüng* „wijting".

b) Voor de dentalen *l, n, z, s* en de postpalataal *g* komt naast *aj* of uitsluitend *aa* voor in: *baal* „bijl", *haacht* „hijgt", *kraasü* „krijsen", *maal* „mijl", *praazü* „prijzen", *waan* „wijn".

Het is wegens de kortheid van de *a* in *aj*, niet waarschijnlijk, dat we hier met een interne ontwikkeling *ai*>*a*$^{\ddot{u}}$>*aa* voor dentalen+*g* te doen hebben. We moeten deze *aa*'s als hyperdialectische klanken onder invloed van *aa*<wgm. *ai* beschouwen: Z. *baal*: beschaafd *bijl*= Z. *saal*: beschaafd *zeil* (zie verder beneden).

c) De *aaj* – lange *aa*+*j* – van *konfaajtü daelü* „geconfijte dadels" en *vissüraaj* „visserij" is stellig te danken aan vervanging van een beschaafde „*ij*" door een Zandvoortse *aaj*, die klankwettig alleen in woorden met wgm. *ai* voorkomt. Hierbij ook *taajü* „op

de ankers rijden van een schuit die ligt te wachten voor de kust"; < **tijjen* = trekken?; of bij *tijd*: zijn tijd afwachten?

d) Met de beschaafd Nederlandse „*ij*" tekende ik op: *bij mükaer* „bij elkaar", *dijbien* „dijbeen", dat volgens een van mijn zegslieden altijd *ij* heeft, *hij* „hij", *ijspiekü* „ijspieken", *knijn* „konijn", *krijtürt* „huilebalk", *kwijt* „kwijt", *mij* „mij", *van mijn* „van mij", *ophijsü* „ophijsen", *opüvijzült* „opgevijzeld", *pijn* „pijn", *rijp* „rijp", *scheepsmaekürijjü* „scheepsmakerijen", *sijjü* „zijden", *spijt* „spijt", *stijsül* „stijfsel", *tijt* „tijd", *wij* „wij".

ij en *aj* wisselen dus bij dezelfde spreker (spreekster) in dezelfde woorden af.

e) De onder d) bedoelde, aan het beschaafde Nederlands ontleende „ij" had geen kans voor *l*, *k* en *g*. Daarvoor hoort men de monoftong *ae: kaelü* „kijlen", *kaekü* „kijken", *ik kraech* „ik krijg", *kraegü* „krijgen", *hij kwaelt* „kwijlt", *kwaelübabbül* „kwijlebabbel", *laek* „lijk", *laeküroof* „lijkeroof", *mael* „mijl", *pael* „pijl", *paerdüvaegü* „paardevijgen", *spaekür* „spijker", *staegü* „stijgen", *straekü* „strijken", *vael* „vijl". Deze klank is, vooral voor *l*, zeer open, zodat ik soms twijfelde tussen *aa* en *ae*.

Het, natuurlijk ontleende, woord *drükkürae* „drukkerij" is op foutieve wijze bij het dialect aangepast: aan het eind zou men *aj* of *aaj* verwachten.

f). Verkorting tot *i* in: *riks* „rijksdaalder" en *slik* „slijk".

Volgens mijn zegslieden had het oudere Zandvoorts in de hier behandelde woorden overal *aj*, dus ook *kajlü*, *krajgü*, enz. Zij worden in het gelijk gesteld door de gegevens in Winkler's Dialecticon II, blz. 74–76, waar men *mai* „mij", *bai* „bij", *main* „mijn", *hai* „hij", *altaid* „altijd", *kraich* „krijg", *kraigt* „krijgt", *jai* „jij" en *blai* „blij" vindt. Men vindt daar echter ook *rais* „reis", *zai* „zei" en *wai*, wat niet juist kan zijn, daar aan deze woorden vormen met een wgm. *ai* of *eg* ten grondslag liggen, die zich, zoals hieronder blijkt, nog altijd van die met wgm *î* onderscheiden.

3. We komen nu tot de woorden die in het beschaafde Nederlands met ei gespeld worden, welke ei verschillende westgermaanse klanken vertegenwoordigt:

a) Wgm. *ai* > aan het eind van een woord, voor onmiddellijk volgende vocaal en in verkleinwoorden, door proleptische werking van de *j* van het diminutiefsuffix, is in het Zandvoorts *aaj*, d. i. een

lange *aa*+*j*: *aaj* „ei", *aajürü* „eieren", *aajland* „eiland", *braajü* „breien", *gaajtjü* „geitje", *haajü* „heien", *kaajstienü* „keistenen", *klaaj* „klei", *laajü* „leiden", *ülaajt* „geleid", *maaj* „mei", *ɔ.jtbraajü* „uitbreiden", *ɔ.jtübraajt* „uitgebreid", *ɔ.jtschaajü* „uitscheiden", *waaj* „weide", *waajlant* „weiland".

Leenwoorden: *saajntjie* „seintje", *dü* *êerstü en twiedü vlaajü* „vallei tussen de duinrichels".

b) Wgm. *ai* gevolgd door consonant > Zandvoorts *aa*: *aagü* „eigen", *aasü* „eisen", *baatül* „beitel", *daaning* „deining", *gaat* „geit", *haalbot* „heilbot", *haaning* „heining", *klaan* „klein", *raakü* „reiken", *raas* „reis", *raazü* „reizen", *saagür* „platte mand die boven op de bot — de lange rugmand — gedragen werd en die genoemd is naar het *saagü* = uitlekken van de garnaal, *staagür* „steiger", *vlaas* „vlees", *waanüch* „weinig".

c) Wgm. *ag*, *eg*, of *eg* in leenwoorden gaan schuil onder *aa* in: *Aamündür* „Egmonder", *dienstmaasie* „dienstmeisje", *dwaal* „dweil", *klaanü maat* „kleine meid", *marsaal* „marszeil", *paalü* „peilen", *'t saal opzettü* „het zeil hijsen", *taal* „teil", *zaas* „zeis", (hij) *zaat* „zegt". Misschien hoort ook *daazü* „deinzen" in deze groep.

d) Voor *n* uit wgm. *ă* + umlautsfaktor: *aandülük* „eindelijk".

f) Leenwoorden: *vaanzü* „veinzen" (voor *n*), *faatülük*, *faalük* „feitelijk", *majonnaazü* „mayonaise".

g) Gebleven is de umlauts-*e* in *achtürentjü* „achtereindje" en *broek-ent* „broek-eind" (een toponiem).

h) Verkorting is opgetreden in *zennütjü* „klein maaiinstrument", dat een diminutief bij *zein* „zeis" is.

De positie van de *aa* was reeds niet onbedreigd meer. Soms hoorde ik *aaj*, bijvoorbeeld in *haajning* „heining", soms *ae*, bijvoorbeeld in *aegü* „eigen" en *klaenü* „kleine", soms *ei* bijvoorbeeld in *seigür* „platte mand op de bot". Men behoeft er echter niet aan te twijfelen, dat de oude toestand geweest is: Wgm. *î* > Zandvoorts *aj*, wgm. *ai* > Zandvoorts *aa* voor consonanten, *aaj* aan het eind, voor vocaal en voor *tje*.

Over de toestand in andere Hollandse plaatsen vinden we gegevens in Heeroma's Hollandse Dialectstudies op blz. 75, 76 en 77: Tessel, Wieringen en Enkhuizen diftongeren niet, zodat wgm. *î* er door een *ie* vertegenwoordigd wordt, behalve aan het eind van het woord en voor volgende vocaal. De representant van wgm *î* is wel

een diftong in Egmond, Marken, Volendam, Assendelft, Zandvoort, Aalsmeer, Huizen, Noordwijk en Katwijk, maar een andere dan uit wgm. *ai*. In Aalsmeer, Noordwijk en Terhei is het een *ei* in alle posities. In Scheveningen is die, behalve aan het eind van een woord, later gemonoftongeerd tot *ae*. Volendam heeft *ê̂e* uit *ê̂ej*. Katwijk heeft *ei*, behalve aan het eind van een woord en voor vocaal (Dit laatste wordt door Overdiep, blz. 85, nadrukkelijk ontkend, behalve voor het woord *makelaaj*). Marken heeft *ei*, behalve aan het eind van een woord en voor vocaal, waar *aaj* optreedt. Callantsoog, Egmond, Assendelft, Huizen en Vlaardingen hebben overal *aj*. Petten en Zandvoort hebben, nog altijd volgens Heeroma, *aj* behalve aan het eind van het woord en voor vocaal, waar *aaj* optreedt. (In Zandvoort alleen in *konfaajtü daelü* en *vissüraaj* een *aaj* < *î* bij mijn weten).

Uit dit overzicht blijkt, dat de Hollandse dialecten de representanten van wgm. *î* en *ai* van elkaar onderscheiden. Diftongering van de nakomeling van wgm. *î* had het eerst plaats aan het eind van een woord en voor onmiddellijk volgende vocaal: men vindt die ook in dialecten die in andere positie nog niet tot een diftong gekomen zijn. Het resultaat is in die dialecten *e.j* of *ei*; de *e.j* heeft de oorspronkelijke kwantiteit behouden, de *ei* is door verkorting uit een diftong met een lange eerste component ontstaan. Het is volstrekt niet bezwaarlijk deze, algemeen Hollandse diftongen als autochtone ontwikkelingen te verklaren: de (oorspronkelijk lange) representant van wgm. *î* had aan het einde van een woord een *j* als naklank en voor onmiddellijk volgende vocaal een *j* als overgangsklank, en door vergroting van de afstand tussen het begin en einde ontstond een diftong. Minder eenvoudig ligt de zaak in die woorden, waarin de representant van wgm. *î* voor een consonant stond. In bepaalde gevallen trad dan verkorting op: het bekendste geval is de positie voor *k*, bijvoorbeeld *riks* „rijksdaalder" en *slik* „slijk", die beide ook in het Zandvoorts voorkomen. In andere gevallen had geen verkorting plaats, zoals in *kri.gə* „krijgen", *bli.və* „blijven", dat H. voor Wieringen opgeeft (blz. 39). In zulke woorden is er ruimte voor een autochtone diftongering in latere tijd, dan waarin de diftongering aan het eind en voor vocaal plaats gehad heeft. Die diftongering voert op de eenvoudigste wijze tot *ei*, als we mogen uitgaan van een wijdere vocaal dan *ie* als representant van wgm. *î*. Dat vergt trouwens het verkortingsprodukt in *slik* en

riks van ons. De vocaal van deze woorden kan het best als een verkorting van een vocaal als *ê͡e* worden gezien. Deze zou dan door verwijding uit wgm. *î* (=*ie:*) moeten zijn ontstaan. Tot een dergelijke verwijding biedt althans het Hollands boven de lijn Zandvoort – Aalsmeer stellig kansen, tenminste voor bepaalde consonanten. Hiervoor is gebleken, dat *r*, *l*, *g* en *w* in dit gebied slechts *ê͡e*, geen *ee* voor zich toelaten. Een dergelijke verwijdende invloed kunnen ze dus ook op de representant van wgm. *î* hebben uitgeoefend, zodat er een *ê͡e*-achtige vocaal uit ontstond. Misschien mogen aan deze consonanten nog worden toegevoegd: *k* (als pendant van *g*) en *v* en *f* (als pendant van *w*). We zouden dan voor het Middeleeuwse Zandvoorts een toestand kunnen veronderstellen, waarin de representant van wgm. *î* aan het eind, voor vocaal en voor de bovengenoemde consonanten verwijd was en elders als *ie:* bewaard was. De volgende stap zou dan diftongering aan het eind en voor vocaal geweest zijn. Vervolgens zou onder gunstige condities verkorting zijn opgetreden *(slik, riks)*. De bewaarde *ê͡e* zou dan weer later tot *ei* gediftongeerd zijn, de bewaarde *ie* zou *ie* zijn gebleven *(driest, griezelen, iel, vies)*. De volgende stap is dan de ontwikkeling van *ei* tot *aj* geweest. Zo was er in het Zandvoorts een toestand ontstaan, waarin aan de beschaafde *ei*-klank enerzijds *aj*, anderzijds *aaj* en *aa* beantwoordde (de Zandvoortse *ie*-relicten zijn ook beschaafde *ie*-relicten). Sedert de tweede helft van de 19de eeuw is dit een bedreigde toestand geweest. De legale tegenstelling *aaj* aan het eind en voor vocalen, *aa* voor consonanten tegenover beschaafd „*ei*" drong binnen in de uniformiteit *aj* tegenover beschaafd „*ij*". De uniformiteit van *aj* werd verstoord, doordat een aantal *aj*'s voor consonant door *aa* vervangen werden, waarmee de tegenwoordige toestand bereikt is.

Het spreekt vanzelf, dat de hier geschetste gang van zaken niet meer dan een werkhypothese is, maar het komt mij voor, dat het de moeite waard is, ze mee te delen, opdat ook anderen er materiaal voor of tegen kunnen verzamelen. Nader onderzoek zal misschien kunnen uitwijzen, in hoeverre de volgende consonant bij de diftongering een rol gespeeld heeft.

Blijft nog de vraag: bij welke dialecten sluit het Zandvoorts met zijn *aaj:aa*-tegenstelling het meest aan? Dat zijn het Egmonds, waar dezelfde toestand heerst (H., blz. 54), het Noordwijks, dat voor consonant naast *aa* ook *aaj* heeft (H., blz. 65), het Markens,

het Volendams, die dezelfde verdeling hebben als het Zandvoorts, (H., blz. 54) en het Katwijks, dat volgens Overdiep voor beschaafd Nederlands *ei* soms *âai* heeft (*blâaik*, *vlâais*, *zâai*, *hâaining*, *dâaizə* „deinzen"), soms *âa* (*klâan*, *âandələk*, *Hâan*, hij *hâat* „heeft", *zâat* „zegt", *âagə* „eigen", *zâal* „zeil", *mâasjə* „meisje"), in enkele woorden zelfs *âo* (blz. 79 vlg.). In het Katwijks, Noordwijks en in mindere mate in het Zandvoorts komt naast *aa* dus *aaj* voor. Het komt mij voor, dat dit verschijnsel voor deze drie plaatsen op dezelfde wijze beoordeeld moet worden: de voor consonanten klankwettige *aa* staat er onder druk van de in andere positie klankwettige *aaj*, die minder ver van de beschaafde *ei* staat dan de *aa*.

XIV Beschaafd Nederlands ui

De klanken die in het Zandvoorts aan de beschaafd Nederlandse *ui* beantwoorden geven ons een nieuw voorbeeld van een dialect dat zich wijzigt onder externe invloeden.

1. Volgens mijn zegslieden moet ik het Zandvoortse foneem met *ɔ.j* weergeven. Inderdaad tekende ik uit hun mond de volgende woorden met *ɔ.j* op:
bɔ.j „bui", *bɔ.jtü* „buiten", *dɔ.jt* „duit", *dɔ.jzünt* „duizend", *hɔ.js* „huis", *kɔ.jpie* „kuipje", *lɔ.jt* „luidt", *ɔ.jt* „uit", *ɔ.jür* „uier", *rɔ.jcht* „ruigte", *schɔ.jtügat* „schuitegat", *slɔ.jür* „sluier", *slɔ.jpü* „sluipen", *spɔ.jtü* „spuiten" *(dü mell^{ü}k spɔ.jt ɔ.jt dü ö.jür van dü koe)*, *vɔ.jl* „vuil".
Met uitzondering van de aequivalenten van *bui*, *duit*, *sluier* en misschien *spuiten* is de *ɔ.j* in deze woorden vertegenwoordiger van wgm. û. Blijkens de voorbeelden vindt men *ɔ.j* aan het eind van het woord, voor onmiddellijk volgende vocaal en voor *t*, *z*, *s*, *ch*, *p* en *l*.
Uitsluitend *ɔ:*, een lange monoftong, noteerde ik in *bɔ:lü* „builen"; naast *ɔ.j* hoorde ik die in *vɔ:lü bienü* „vuile voeten".
De gelijkenis van de verloren zoon in Winkler's Dialecticon heeft *hois* „huis", en dit feit stelt mijn zegslieden in het gelijk.

2. Behalve de bovengenoemde *ɔ.j* heb ik echter in vele woorden een klank opgetekend die ik niet na kan zeggen en die, naar het mij voorkomt, het best kan worden voorgesteld door *ɔ̈.j*, dat wil zeggen dat de eerste component de umgelautete *ɔ.* van *ɔ.j* is.

De klank is dus niet gelijk aan de beschaafde *ui*, waarvan *êü* de eerste component is. Deze *ö.j* komt voor aan het eind van het woord, voor onmiddellijk volgende vocaal, voor *t*, *k*, *s* en *n*: *Ajmö.jü* „IJmuiden", *bö.jtjü* „buitje", *bö.jtü* „buiten", *brö.jt* „bruid", *dürlö.j* „hun", *dö.jkü* „duiken", *hö.js* „huis", *hö.jsies* „huisjes", *jö.jst* „juist", *kö.jkü* „kuiken", *krö.jk* „kruik", *krö.jsjassü* „kruisjassen", *krö.jstraet* „kruisstraat", *krö.jü* „kruien", *lö.j* „lieden" *münö.jt* „minuut", *ö.jdö.jü* „uitduiden", *ö.jt* „uit", *pö.jsie* „puistje", *rö.jtü* „ruiten", *schö.jt* „schuit", *schö.jtümaekür* „schuitenmaker", *tö.jntjü* „tuintje", *tö.js* „thuis", *tö.jtjü* „tuitje", *vürstö.jkü* „verstuiken", *om dü zö.j* „om de zuid".

Behalve deze *ö.j* tekende ik voor *n*, *z*, *s*, *t*, *l*, *k*, *p* en *b*, ten dele dus voor dezelfde consonanten, een lange monoftong *ö:* op in: *büzö:nüging* „bezuiniging", *brö:nü* „bruine", *dö:zünt* „duizend", *drö:lôor* „kniezerd", *fö:k* „fuik", *gübrö:kü* „gebruiken", *hö:sie* „huisje", *kö:l* „net", *krö:sjassü* „kruisjassen", *krö:straet* „kruisstraat", *krö:pü* „kruipen", *lö:kie* „luikje", *ö:t* „uit", *ovütö:cht* „afgetuigd, afgeranseld", *rö:tü* „ruiten", *rö:mtü* „ruimte", *schö:tü* „schuiten", *sö:kür*, *spö:t* „spuit", *spö:tü* „spuiten", *strö:küldü* „struikelde", *tö:n* „tuin", *tö:s* „thuis", *vürhö:zü* „verhuizen", *vierdö:tüstik* „tweeëneenhalvecentstuk", *vö:lü pôo^a^tü* „vuile voeten", *optüvö:st* „op de vuist", *zö:buurt* „zuidbuurt".

Ik houd de *ö.j*, die in ieder geval jonger is dan de *ɔ.j* ,voor het aanpassingsprodukt van de Zandvoortse *ɔ.j* aan de beschaafde *ui*. De tendentie is stabilisering van de toestand *ö.j* aan het eind en voor onmiddellijk volgende vocaal, *ö:* voor consonant. De heer Drayer, behorende tot de autochtone Zandvoortse bevolking, schrijft het veld winnen van de *ö:* aan de invloed van Haarlemse bouwvakarbeiders toe. Ik houd dit voor heel goed mogelijk. Van deze *ö:* uit zal dan de aanpassing aan het beschaafd in *ö.j* zich voltrekken.

3. Aan de beschaafde *ui* beantwoordt in het Zandvoorts *aa* in: *büromstaat* „weeromstuit" en *laafül* „luifel"; *aaj* in: *laaj* „lui, niet ijverig", *laajwaegü* „luiwagen" en het leenwoord *laajstoft* „Lowestoft", *vierdaajtüstik* „2½-centstuk".

Deze *aa* of *aaj* moet op de een of andere manier op *ej* teruggaan, waarvan de *e* door ontronding uit *ŭ* ontstaan is: *laafül* < **χlŭjăfô-l*, *laaj* < **lŭjă*- of **χlŭjă*, *daajt* < **þweit-?* In *büromstaat* zou het tweede

lid misschien op **staajt*<**stejt*<**stiejt*<**stie:t*<**stiot* — terug kunnen gaan.

Voor het oudere Zandvoorts mag men voor de representant van wgm. *û* een *ɔ.j* aannemen, die vermoedelijk voor *l* tot *ɔ:* of *ɔ:ᵘ* geworden was. Voor de zogenaamde ui_2 mag men *aaj* aan het eind en *aa* voor consonant aannemen.

4. Verkorting in: *brüllüft* „bruiloft", *vüllüsbak* „vuilnisbak".

5. *êu* in: *brêugüm* „bruidegom".

Heeroma heeft de *oj* in Egmond, Assendelft, Zandvoort en Vlaardingen aangetroffen. Hij houdt het ervoor, dat hij uit *ui* ontstaan is. Ik kan hier nog aan toevoegen, dat ook Oud-Beierland *oi* heeft. Als het waar is, dat *oj* uit *ui* ontstaan is, dan zal men moeilijk iets anders aan kunnen nemen, dan dat hij zijn ontstaan aan een interne ontwikkeling van de genoemde dialecten dankt.

De *aaj* van *laaj* enz. heeft slechts een gelijke in het Katwijks, dat *graajsjə* „gruisje", *waajvə* „wuiven", *spaajtə* „spuiten", *raajf* „ruif", *staajtə* „stuiten", *baajtələ* „buitelen", *baajswaetər* „buis-water", *baajt* „buit", *taajt* „tuit", *laajəchaajt* „luiheid" kent (Overdiep, blz. 85, 86). In het Katwijks is het aantal *aaj*-woorden dus veel groter dan in het Zandvoorts. Toch behoeft dit, ondanks het geregelde contact van de Zandvoortse vissers met de Katwijkse, nog niet te betekenen, dat de Zandvoortse *aaj* aan het Katwijks ontleend is. Zijn het Zandvoorts en het Katwijks onafhankelijk van elkaar tot hun *aaj/aa* gekomen, dan staan we hier voor de kleinste interlocale dialectgemeenschap waaraan Zandvoort deel heeft.

XV. Beschaafd Nederlands ou/au

De klank van het beschaafde Nederlands die nu eens met *ou*, dan weer met *au* gespeld wordt, vindt men in het Zandvoorts tegenwoordig als *ɔ.u*.

a) *blɔ.u* „blauw", *bɔ.uwü* „bouwen", *grɔ.u* „grauw", *hɔ.udü* „hield", *hɔ.ut* „hout", *hɔ.uwêel* „houweel", *jɔ.uwü* „uitschelden", *klɔ.u* „klauw", *kɔ.ut* „koud", *ün nɔ.ut pak* „een nauw pak", *ɔ.ut* „oud", *ɔ.uwü* „oude", *ɔ.ustü* „oudste", *sɔ.us* „saus", *vrɔ.u* „vrouw".

b) Verouderd zijn nu: *blaew* „blauw", *flaew* „flauw", *klaew* „klauw", die een klankwettige *ae*<wgm. $\hat{e}_1$ voor *w* hebben.

XVI. De consonanten

Het Zandvoorts heeft, geordend naar hun articulatieplaats, de volgende consonanten:

1. Bilabialen: *w, p, b* en *m*. Aan het eind van een woord komt nooit *b*, altijd *p* voor.

2. Labiodentalen: *f* en *v*. Er zijn mij geen woorden bekend waarin ze in oppositie tot elkaar staan. Aan 't begin en het eind van een woord vindt men *f*. Als een woord met *f* begint en in samenstelling of sandhi volgt op een vocaal, dan zegt men *v*, bijvoorbeeld *faerü* „varen", *schɔ.jtjüvaerü* „schuitjevaren". Hetzelfde verschijnsel doet zich voor met een *f* aan het eind van een woord, bijvoorbeeld *ɔf* „af": *ɔvütö:cht* „afgetuigd", *stɔf* „stof", *stɔvüch* „stoffig". Toch komt *f* wel tussen klinkers voor, bijvoorbeeld in *effü* „even, glad".

3. Alveolairen: *t, d, r, l, n, s* en *z*. Aan het eind van een woord komt nooit *d*, maar altijd *t* voor. De *s* en *z* verkeren in dezelfde omstandigheden als de *f* en *v*.

4. Van velair tot postpalataal zijn *g* en *ch*, die verder weer in dezelfde omstandigheden verkeren als *f* en *v*.

5. Van velair tot palataal is de *k*, waarvan alleen een stemhebbende variant voorkomt voor een stemhebbende medeklinker, bijvoorbeeld in *bagbo͡ort* „bakboord".

6. De laryngaal *h* wordt op dezelfde plaatsen gebruikt als in het beschaafde Nederlands.

XVII. Bijzondere verschijnselen betreffende de consonanten

1. Assimilatie heeft plaats gehad van:

ls>*s* in *as* „als" (van *as* is afgeleid, met intervocalische verzachting, *azzü (dü kippü)* „als (de kippen)". Voorwaarde voor deze assimilatie was de geringe klemtoon.

nts>*s* in *saevüs* „'s avonds", *te͡ugüswo͡ordüch* „tegenwoordig", *sochüs* „'s ochtends", eveneens onder invloed van de geringe klemtoon.

ts>*s* in *barrüvoes* „barrevoets", *bestee* „bedstee", *ko͡ors* „koorts", *lest* „laatst", *smisko͡oal* „smidskool".

fs>*s* in *stajsül* „stijfsel".

nd>*n* in *donnürdach* „donderdag", *üvonnü* „gevonden", *konnü* „konden", *spin*<*spinnü* „spinde, kast", *fürbonnü* „verbonden", *vinnü* „vinden", (*dinnüsdach* „dinsdag" naar analogie van *woenüsdach, donnürdach*).

ntf>*nf* in *Zanfürt* „Zandvoort".

nl>*l* in *hullie* „zij" (3 pl.)

ln>*l* in *vüllüsbak* „vuilnisbak".

rt>*t* in *fut* „weg"; *rkt*>*rt* in *mart* „markt".

tb>*b* in *schiebooch* „boog" (om met pijlen te schieten), *zö:buurt* „Zuidbuurt".

pm>*m* in *schiemannü* „het schip gereed maken".

ntb>*mb* in *stambe͡elt* „standbeeld".

cht>*ch* in *sochus* „'s morgens", *ochünt* „morgen".

d>*t* na stemloze in *op tü kaar* „op de kar", *istiejüt* „is die het?".

2. Epenthesis van *d* in: *aldürhandü* „allerhande", *eldür* „uier", *trɔldür* „trawler".

3. Prothesis van *n* in: *narr*ᵘ*m* „arm", *nemmür* „emmer".

4. Aferesis van *n* in: *iet* „niet".

5. Paragoge van *t* in: *om braemt chaen* „bramen gaan zoeken", *ochünt* „ochtend", *stikkünt* „stuk", *vliegürt* „vlieger", *vört* „ver", *wiert* „wier, onkruid", *zwall*ᵘ*kürt* „zwerver".

ün niewt pak „een nieuw pak", *ün nɔ.ut pak* „een nauw pak", vertonen in hun *t* een rest van de pronominale uitgang van het adjectief in het neutrum.

6. Metathesis in: *hengülüsmantjü* „hengselmandje", *wall*ᵘ*vür* „wervel".

7. *w*>*b* in *bürom* „weerom" *büromstaat* „weeromstuit", *ne͡erbürdan* „neerwaardaan, naar beneden", *obbürdan* „opwaardaan", naar boven". Geen *w* aan het einde na *uu*: *schaeduu* „schaduw".

b>*w* in *kɔ.uwülɔ.u* „kabeljauw".

8. *ü*<*gi* in het voltooid deelwoord *ühat* „gehad", *üvonnü* „gevonden", enz. Wel *gü* in als bijvoeglijk naamwoord gebruikte deelwoorden: *gübakkü vis* „gebakken vis".

9. Intervocalische *d*>*j* in *boojü* „boden, geboden", *deejü* „deden", *raejü* „raden", enz.

Syncope van intervocalische *d* in: *schoermantül* „schoudermantel", *luur* „luier", *vaem* „vadem", *vaer* „vader". Met overgangs-*w*: *ɔ.uwü* „oude".

10. Gutturalisering van *n* in *vengstür* „venster".

Stong „stond" is niet zo'n relict, maar een analogie-vorm naar *gong* „ging" e.d. Immers de gutturalisering van de *n* in *venster* is tot stand gekomen, doordat zich tussen de *n* en *s* aanvankelijk een prepalatale *k* of zijn stemhebbende pendant *ğ* als overgangsklank ontwikkeld heeft: *venkstür*, waarna dissimilatie van plaats optrad, zodat de *n* gutturaal werd.

XVIII. Conclusies betreffende de plaats van het Zandvoorts

Uit Ingwaeoonse bestanddelen als *brɔcht*, *dɔcht*, *laddür*, *moojtjü*, *t͡ooᵃnü*, *kneppül*, *rech*, *stik* en waarschijnlijk ook *laafül*, *laaj*, mag men opmaken, dat het Zandvoorts oorspronkelijk deel uitmaakte van een dialect, dat in een uitgestrekt en vermoedelijk schaars bewoond kustgebied, van Vlaanderen tot Noord-Duitsland, gesproken is. In later tijd krijgt het een beperkter horizon. Het gaat nog samen met Noord- en Zuid-Holland en Zeeland in gevallen van ronding als in *dut* „dit", in *leggü* voor *liggen*, in de *ie* uit wgm. *eu* voor *r* (*vier* „vuur"), in de *ɔ.u* voor *w* (*dɔ.uwü* „duwen"). De zuidelijke kim is al iets naar het noorden verschoven: Vlaanderen doet niet met al deze verschijnselen mee. De *ie* uit wgm. *ai* in *bien* „been" c.s. deelt het met Zuid-Holland, Noord-Holland en het verder noordwaarts gelegen gebied tot de Deense kust: in het zuiden is de einder weer een stap dichterbij gekomen, in het noorden reikt de blik nog tot streken uit het grijze verleden. Met een minder omvangrijk en zuidelijk gebied, namelijk Zuid-Holland en Zeeland, hangt het Zandvoorts samen doordat de representanten van wgm. $\hat{e}_1$ en gerekte *ă* er in *ae* zijn samengevallen.

Nog kleiner is het gebied waarin *ɔ.u* uit wgm. *ô* voor gutturalen en labialen voorkomt: het reikt van Zandvoort tot Oud-Beierland (met grote lacunes natuurlijk). De beide laatste verschijnselen zijn van zeer conservatieve aard. Een bijzondere samenhang met Noord-Holland vertoont het Zandvoorts in de *i* van *klis* „klets" en *snit* „snert", de *ɔ* voor *r* en *r* + consonant (bijvoorbeeld *hɔrrᵘbɔrrᵘch*), de *e͡e* voor *r*, *l*, *g*, *w* en de *o͡oᵃ* voor dentalen en de *aa* uit wgm. *ai* + umlautsfactor voor consonanten. Deze *aa* is een jongere trek, dan

de tot nu toe genoemde verschijnselen en deze gemeenschappelijke ontwikkeling van iets nieuws verbindt het Zandvoorts dus wat nauwer aan het Noordhollands dan aan het Zuidhollands.

De kleinste kring vormt het Zandvoorts, zoals ik al gezegd heb, met het Katwijks, door het gemeenschappelijk bezit van *zös* „zes", *verrək* „vork", *laaj* „lui", *laajwaegü* „luiwagen".

Overziet men deze kenmerken alle tezamen, dan komt men tot de conclusie: het Zandvoorts is, zoals men op grond van de aardrijkskundige ligging van het dorp verwachten mocht, een kustdialect dat oorspronkelijk deel uitmaakte van een groot Ingwaeoons dialectgebied. Gesproken in een grensstreek van de tegenwoordige provincies Noord- en Zuid-Holland, vertoont het soms nauwe verwantschap met Noordhollandse dialecten, soms met Zuidhollandse, terwijl het anderzijds ook vele klankverschijnselen met die beide gemeen heeft. De fonische trekken die het nog tegenwoordig in meerdere of mindere mate bezit, wijzen in hun conservatiefheid op een afgezonderde, in grote trekken interne ontwikkeling gedurende verscheidene eeuwen. Pas in de laatste honderd jaar heeft het ernstige schade geleden onder de druk van het beschaafde Nederlands: de oudste nu nog levende generatie van 90 jaar heeft al een aantal *ie*'s prijsgegeven voor *ee* of *ee͡* (bijvoorbeeld *hee͡l*, *week* = niet hard), *eu*'s voor *oo* (bijvoorbeeld *güwoo͡^{a}ntü* naast *güweun*) veel *ɔ.j*'s voor *ɔ̈.j* en *ɔ̈:* (*bɔ̈.j*, *hɔ̈:s*, enz.), *ɔ.u*'s voor *oe* (*koekie* in plaats van *kɔ.ukie*, enz.), *aew* voor *ɔ.u* (blɔ.*u* voor *blaew*, enz.) en vrij veel *aj*'s voor „ij" (*baj* voor *bij*, enz.).

Deze aanpassing bij het beschaafde Nederlands is het verst voortgeschreden in de zuidbuurt van het dorp, waar vanouds de duinaardappeltelers, handwerkslieden en andere landrotten woonden, die op het vissersdialect van de noordbuurt enigszins neerzagen en er zich van distancieerden. In het algemeen vonden ouders uit de zuidbuurt het niet gewenst, dat hun kinderen met de visserskinderen omgingen, zodat ze die omgang meestal verboden. Als hun kinderen met onvervalst noordbuurts dialect thuis kwamen, vroegen ze berispend, of het niet wat minder plat kon.

Tegen de voortdurende druk van het algemeen beschaafde en onbeschaafde Nederlands van kerk, school, radio, televisie en badgast, zal het Zandvoorts zich niet kunnen handhaven. Reeds nu heeft het merendeel van de jeugd er zich van afgekeerd en daarom stemt het tot grote voldoening, dat het, dank zij de vriende-

lijke medewerking van verscheidene geboren en getogen Zandvoorters, gelukt is, niet alleen een belangrijk deel van het oorspronkelijke Zandvoorts in de voorgaande bladzijden te boek te stellen, maar ook de klank ervan op een geluidsband vast te leggen.

XVIII. Overzicht van de vertegenwoordiging van de Westgermaanse klinkers in het Zandvoorts

Wgm. *ă* > 1 Zv. *a* (I, 1 en 3; II, 2b); 2 Zv. *e* (I, 5a; II, 1b; VII, 5; XIII, 3g); 3 Zv. *o* (I, 5c); 4 Zv. *aa* (I, 5d; II, 2e; XIII 3c, d); 5 Zv. *ɔ* (I, 5b; II, 2a); 6 Zv. *ɔ̈* (II, 2a); 7 Zv. *ae* (VI, 2); 8 Zv. *ee* (VII, 1b); 9 Zv. *e͡e* (VII, 2b); 10 Zv. *ɔ.u* (XV a).

Wgm. *ĕ* > 1 Zv. *a* (I, 3; II, 2b); 2 Zv. *ɔ* (I, 5b; II, 2a); 3 Zv. *e* (II, 1a); 4 Zv. *ɔ̈* (II, 2a, 2c); 5 Zv. *ae* (VI, 2b; VII, 7); 6 Zv. *e͡e* (VI, 4; VII 2b); 7 Zv. *ee* (VII, 1b); 8 Zv. *e͡u* (VII, 4); 9 Zv. *eu* (VII, 4); 10 Zv. *aa* (XIII, 3c); 11 Zv. *ie* (VIII).

Wgm. *ĭ* > 1 Zv. *e* (II, 1c; III, 2a); 2 Zv. *a* (II, 2b); 3 Zv. *i* (III, 1); 4 Zv. *u* (III, 2b); 5 Zv. *o* (III, 2e); 6 Zv. *ie* (III, 2c); 7 Zv. *ee* (VII, 1b); 8 Zv. *e͡e* (VII, 2b); 9 Zv. *eu* (VII, 4); 10 Zv. *e* (VII, 5); 11 Zv. *e͡u* (X, 3).

Wgm. *ŏ* > 1 Zv. *ɔ* (IV, 1a; V, 2d); 2 Zv. *ɔ̈* (IV, 4c); 3 Zv. *oo* (IX, 1a); 4 Zv. *o͡o*^{a} (IX, 2a); 5 Zv. *o͡o* (IX, 3).

Wgm. *ŭ* > 1 Zv. *o* (IV, 1b; V 2c, d); 2 Zv. *ü* (IV, 2, 3; V, 1; X, 6); 3 Zv. *e* (IV, 4d; V, 2a); 4 Zv. *i* (V, 2b); 5 Zv. *ɔ* (V, 2d); 6 Zv. *aa* (VII, 8; XIV, 3); 7 Zv. *oo* (IX, 1b); 8 Zv. *o͡o*^{a} (IX, 2b); 9 Zv. *o͡o* (IX, 3); 10 Zv. *oe* (IX, 4); 11 Zv. *eu* (IX, 5); 12 Zv. *e͡u* (IX, 5; X, 1, 2); 13 Zv. *ɔ.j* (XIV, 1); 14 Zv. *ɔ.u* (XV, a); 15 Zv. *aaj* (XIV, 3).

Wgm. *ê*$_1$ > 1 Zv. *aa* (VI, 1); 2 Zv. *ae* (VI, 2a, b; XV, b); 3 Zv. *e* (VI, 3); 4 Zv. *ɔ.u* (XV, a).

Wgm. *ê*$_2$ > Zv. *ie* (VIII). Romaans *e* > Zv. *ie* (VIII).

Wgm. *î* > 1 Zv. *aj* (XIII, 2a); 2 Zv. *aa* (XIII, 2b); 3 Zv. *aaj* (XIII, 2c); 4 Zv. *ij* (XIII, 2d); 5 Zv. *ae* (XIII, 2e); 6 Zv. *i* (XIII, 2f); 7 Zv. *ie* (VIII); 8 Zv. *uu* (XI, 1).

Wgm. *û* > 1 Zv. *ɔ.j* (XIV, 1); 2 Zv. *ɔ̈.j* (XIV, 2); 3 Zv. *e͡u* (X, 4; XIV, 5); 4 Zv. *uu* (XI, 1, 2); 5 Zv. *ie* (XI, 3b); 6 Zv. *ɔ.u* (XI, 5; XV, a); 7 Zv. *ɔ:* (XIV, 1); 8 Zv. *ɔ̈:* (XIV, 2); 9 Zv. *ü* (XIV, 4).

Wgm. *ô*>1 Zv. *oe* (XII, 1; X, 7); 2 Zv. *ɔ.u* (XII, 2); 3 Zv. *o* (XII, 3); 4 Zv. *eu* (X, 5; XII, 4).

Wgm. *ai*>1 Zv. *ee* (VII, 1a); 2 Zv. *e͡e* (VII, 2a); 3 Zv. *ie* (VII, 3); 4 Zv. *i* (VII, 6); 5 Zv. *aaj* (XIII, 3a); 6 Zv. *aa* (XIII, 3b); 7 Zv. *oo* (IX, e); 8 Zv. *a* (I, 4); 9 Zv. *e* (II, 1d; XIII, 3h).

Wgm. *au*>1 Zv. *oo* (IX, 1c); 2 Zv. *o͡o*^{a} (IX, 2c); 3 Zv. *o͡o* (IX, 3); 4 Zv. *oe* (IX, 4); 5 Zv. *e͡u* (IX, 5); 6 Zv. *ae* (VI, 2c).

Wgm. *iu*>Zv. *uu* (XI, 1).

Wgm. *io*>Zv. *ie* (VIII; XI, 3a).

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

B. van den Berg, Oude tegenstellingen op Nederlands taalgebied; een dialektgeografisch onderzoek met zes kaarten. Leiden 1938.

G. J. Boekenoogen, De Zaansche volkstaal; bijdrage tot de kennis van den woordenschat in Noord-Holland. Leiden 1897.

J. C. Daan, Wieringer land en leven in de taal. Alphen a/d Rijn 1950.

K. H. Heeroma, Hollandse dialektstudies; bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis van het algemeen beschaafd Nederlands. Groningen enz. 1935.

G. Karsten, Het dialect van Drechterland. Purmerend 1931–34. 2 dln.

S. Keyser, Het Tessels. Inleiding, vocabulaire en teksten. Leiden 1951.

G. Knop, De spraakkunst der Terschellinger dialecten. Assen 1954.

J. E. te Kulve, J. Achterstraat, G. Oosterwal, Zandvoort 1957 (Uitg.: Geografisch Instituut der R. U. te Utrecht, A 15)

H. C. Landheer, Klank- en vormleer van het dialect van Overflakkee. Assen 1951.

P. J. Meertens en L. Kaiser, Het eiland Urk. Met medew. van J. Benders, R. Claeys, J. C. Daan e.a. Alphen a/d Rijn 1942.

A. Opprel, Het dialect van Oud-Beierland. 's-Gravenhage 1896.

A. Verschuur, Klankleer van het Noord-Bevelandsch. Amsterdam 1902.

A. de Vin, Het dialect van Schouwen-Duiveland. Assen 1952.

M. A. van Weel, Het dialect van West-Voorne. Leiden 1904.

Fragment van een verhaal in Zandvoorts dialect, gesproken door Jaap ter Mes

UIT DE FRANSE TIJD

Dat was ien van dü e͡erstü die wier inükwartiert baj ün dɔ.jnbaes op üt Paerüdajs. Dat Paerüdajs tat is fürnoemt natuurlük naer üt Paerüdajs fan vroegür ɔ.jt tü bajbül vandaen. Daer woo^{a}ndü dan die dɔ.jnbaes met ün vrɔ.u en ün hoop kindürü. Dat was Aert fan mem Mɔp. Die mensü haddü vroegür allümael ün bajnaem; te͡ugüswo͡ordüch ook, maer daer wüllü zü waanüch fan weetü.

En dan hat tie Fransman – toe za͝at tat groo^{a}tü güzin om dü taefül. Die vrɔ.u die zet ün pɔt met warr^{ü}mü aerüpüls midd' op taefül met ün kɔppie doop. Nɔ.u was tat froegür dü güwoo^{a}ntü. Dan hat jü natuurlük allümael ün vɔrr^{ü}k, jü nam die aerüpül en dan maektü jü 'm nat in dat kɔppie doop en zoo gingü zü dan eetü. Met ün beetjü peepür dür ook in. Jae, doop ta was hoofsaekülük aerüpülwaetür.

Maer die Fransman, die Fransü soldaet, die wɔ.u niet eetü. Toe gaet tie dɔ.jnbaes naer üm toe en die vroech soo goet en soo kwaet as-ie dat ɔ.jt kon dɔ.jü wat ɔf-ie wɔ.u en toe wees-ie naer vet. Hij wɔ.u ün kɔppie vet hebbü. Toe zech tie dɔ.jnbaes te͡ugü zü wajf: „Geef hüm dan maer ün kɔppie eek". Dat kɔppie eek wier baj üm neerüzet, baj die Fransman, en wat chaet tie Fransman doe^{ü}n? Die neem tat kɔppie eek en dat goojt-ie zoo oovür die heetü aerüpülü heen. Dat tie kindürü die bügonnü tü krijtü, jo, en die vrɔ.u die bügon ook tü sjompü. Want sü denkü, wa doet nɔ.u die vent, e?

En Stikkündü Kne͡elis, ɔf Aert fan mem Mɔp, tie hat ook hongür, maer die ziet tat en die wort soo kwaet, jongü, dat tie grajpt tie bats, die schop tie daer te͡ugü die muur an staet, en die gaet op tie Fransman ɔf. Die gaet tü deur ɔ.jt, dɔ.jn in, dü dɔ.jnbaes üm achtürnae, 't Paerüdajsfelt deur, üt Flessüvelt, üt Worstüvlakkie, e͡erstü en twiedü vlaajü. Maer te͡ugün ün dɔ.jnbaes, dat weetü jollie ook wel, daer ke-jü niet te͡ugü loopü, ho͡or! Nɔ.u, die Fransmannütjüs die waerü wel maegür, maer die dɔ.jnbaezü die hɔ.uwü üt langür vol, en daer baj dü Pikkülsü del, daer hat-tie üm tü pakkü,

hôor! En toe gav-ie die Fransü soldaet ün klap boovün sün harsüs, jongü, met tie bats, dat tie soldaet tie saacht in mükaer en die blajft soo leggü. Jae, wat most-ie doe^{ü}n? Dür was taer in dü buurt, was taer nɔg ün Zantvoordür an üt spittü. Jo, geef mü jɔ.u bot ür üs. Dat is, jollie weetü tɔch wel, wat ün bot is, zoo^{a}n mant. Daer hep-ie die Fransman inüstɔpt. Toe hep-ie die mant op sün schoer ünoomü en toe hep-ie die Fransü soldaet, die hep-ie ondür dü dôorüs ügoojt ondür dü reep. Hij denk, dan zien z'üm niet. Maer toe hep-tie andür, die Stikkündü Knêelis, die hep toe têugün üm zecht: „Nɔ.u he-jü stom üdaen. Jij hat üm niet tüssü die dôorüs mottü goojü, jij hat üm in ün ɔ.ut knijnschat mottü trappü en dan dat chat dicht, dan haddü zü üm noojt fan zü leevü üvonnü." Haj zecht: „Az üm nɔ.u vinnü, dan gaet üt heelü dɔrr^{ü}p üran."

Hoe dat fɔ̈rdürs üloopün is, dat wist-ie natuurlük iet, maer in iedür güval dat sat natuurlük niet choet ook.

Maer nɔ.u ze'k jü nɔch üs wat andürs fürtellü. Dür was ook ün Fransü soldaet inükwartiert in dat hɔ.js fan Kes, he. Nɔ.u was Kes, tie was ün dachie ɔ.uwür en die hat ün jong wajf, dat tie Fransü soldaet, die daer, dat hat-ie ook al ühôort, die haeldü dat vrɔ.utjü van Kes nɔch weldürüs effütjüs an, weet jü wel, effütjüs soo oovür üt haer strajkü. Haj ükeekü. Jae hoor, en toe hep-ie die Fransü soldaet opünoomü, wat ik jollie nɔ.u vürtel dat is waer, en toe hep-ie üm in zün woedü hep-ie üm zoo op tü ondürdeur zün lendün übrookü. En toe waerü zü in dü buurt an üt messülü. Weet jü wat sü toen üdaen hebbü? Toe hebbü zü üm in dü muur ümessült en daer omheen. Zoodoendü is-tie noojt üvonnü, zie! Laetür, hêel vêul laetür, ün hêelüboel jaerü laetür, toe met üt ɔfbreekü van üt hɔ.js, toe vonnü zü dü ribbükast nɔch fan üm. Dit iz üt hɔ.js üweest fan . . . in dü kerr^{ü}kstraet.

DISCUSSIE

De heer *Heeroma* wil niet principieel opponeren, slechts enige opmerkingen maken als blijk van belangstelling.

1. Naar aanleiding van de woorden *hooibarrəch* en *harsəs.* Volgens de inleider zouden dit jongere indringers zijn, omdat hij meent dat de ontwikkeling tot ɔ de klankwettige is. Volgens H. is *a* en *e* voor *r*+lab. klankwettig ɔ, maar niet bij *a* en *e* voor *r*+gutt. en evenmin voor *r*+dent. Voor de gutt. kan de spreker zich weliswaar beroepen op de laatste syllabe van *hɔrrəbɔrrəch*, maar die tweede ɔ zou wel eens onder invloed van de eerste kunnen staan. De eerste is klankwettig voor *r*+lab. De *a* in *hooibarrəch* kan oud zijn: *barrəch* is algemeen Hollands. De *a* pleegt bewaard te blijven voor *r*+gutt., behalve in enkele dialecten zoals het Drechterlands. *Harsəs* is wel een ander geval maar ook algemeen Hollands. Voor *r*+dent. wordt *e* tot *a*. De gevallen met een ɔ in het Zandvoorts zijn gevallen met metatesis, zoals bijv. *kɔrs*, en *dörtien.* Daar hoort *harsəs* niet bij, dus hier verwacht men ook geen ɔ.

2. *Dreêgə* zou hij willen verklaren als aanpassing van de inf. aan het verl. deelw. De verl. deelwoorden met *e* zijn namelijk klankwettig. Dus kan er hier geen sprake zijn van een palatiserende invloed en is er geen speciale verklaring nodig. (In de tekst is met deze opmerking rekening gehouden)

3. Volgens de inleider heeft Enkhuizen [ε.] als representant van de e_1. De heer *Heeroma* heeft dit niet gehoord. Volgens hem is het een [ɪ.] die ook het uitgangspunt kan zijn van de ontwikkeling tot *ei* in het Drechterlands. Hij meent dat we in geheel Noord-Holland uit moeten gaan van een [ɪ] die ten dele tot [ε], ten dele tot [εɪ] is geworden, ten dele [ɪ] is gebleven. Maar de vermelding van [ε.] voor Enkhuizen berust op G. Karsten, Het dialect van Drechterland § 18, 1, 2, 3 en § 42.

4. De heer *Heeroma* vraagt zich af of *sier* in plaats van *zuur* goed Zandvoorts is. Het is wel goed Egmonds. Hier is dit klankwettig. Er is reeds invloed van het Katwijks op het Zandvoorts geconstateerd. Kan er in dit geval geen sprake zijn van invloed van het Egmonds op het Zandvoorts? Temeer daar het niet altijd geaccepteerd is. Sommige mensen zeggen dat het wel, anderen dat het niet goed Zandvoorts is.

5. De inleider meent dat *meulə* ouder is dan *moôələ*. De heer *Heeroma* is van oordeel dat *moôələ* in de Hollandse dialecten de klankwettige vorm is. Hij meent dat de verhouding *moôələ-meulə* niet te vergelijken is met die van *gəwoôəntə-gəweuntə*. *Moôələ* zal wel klankwettig zijn, dus niet ontstaan onder invloed van de algemene taal.

De spreker ziet de mogelijkheid van wat de heer Heeroma gezegd heeft zeer goed in.

1. Hij heeft deze gevallen genoemd omdat er later ook jongere *a*'s voorkomen. Bijv.: *errəgəs* wordt niet alleen *ɔ̈rrəgəs* maar ook *arrəgəs*. Er zijn gevallen waar de *o* door *a* vervangen is, maar het was hem niet mogelijk de gevallen waarbij dit wel en niet het geval was af te grenzen.

4. Het kan zijn dat er invloed van het Egmonds op het Zandvoorts bestaan heeft en nog bestaat. Zandvoorters voeren op Egmondse schepen. Maar men maakt toch een duidelijk onderscheid; dikwijls hoort men zeggen: Dat is Egmonds en geen Zandvoorts.

5. De kwestie *moôələ-meulə* blijft open.

De heer *Fokkema* wil meer weten over een *dərtien*. Volgens de spreker is het een zeer bevoorrecht wezen. In het Fries is het ook bekend *(dartjən)*, met een soortgelijke betekenis, maar toch ook wel: een opscheppertje. Deze betekenissen zijn wel vreemd, gezien het feit dat 13 het ongeluksgetal is.

De spreker gelooft zeker hier met het telwoord 13 te doen te hebben. Volgens hem betekent het: Een door zijn uiterlijk opschepperig wezen. In Zandvoort verklaarde men het door middel van het jaar 1813; het zou dan verband houden met een bepaalde omstandigheid uit de Franse tijd. Dit ligt echter meer op het terrein van de folklore.

De heer *Van Haeringen* vraagt of het dozijn geen punt van uitgang kan zijn. Wellicht is een *dərtien* de man die er net boven uit steekt.

De heer *Naarding* wil voor Drente ook iets opmerken in verband met het woord *dərtien*. De Friese vorm is opvallend want de *d* is niet Fries. Het Noorddrents heeft ook een vorm *dərtien* maar dat

is een vrolijk, dartel wezen. Hij brengt dit in verband met het Gronings pejoratief een *maal-daartien*, een man die *maal daartel* is, dus enigszins uitgelaten. Een vorm die samen kan hangen met het Engelse *to dart*.

De heer *Draeijer* zegt: Een *dɔrtientjə* is iemand die zich door zijn kwaliteiten van het gemiddelde onderscheidt, „een man als Kas". Hij is geboren Zandvoorter en staat geheel in voor deze betekenis.

De spreker vindt dat dit mooi aansluit bij v. Haeringens „dozijn-theorie". Een ander moeilijk geval was voor hem het woord *kaantjə*.

Mw. *Gansner* zegt: Een *kaantjə* is iets wat je beter niet kunt doen.

Mw. *Daan* verwijst naar het Zaans waar het ook voorkomt.

De heer *Eringa* vraagt hoe het met de ontwikkeling van *kɔ.ukie* tot *koekie* staat. Had het Zandvoorts in de tijd van *kɔ.ukie* al een eigen *oe*? En betreft het hier de vervanging door een ander eigen foneem? Hij vraagt verder nadere uitleg over de verhouding van *aa* en *aj*. Zijn het soms varianten van een foneem?

De spreker antwoordt dat de vervanging wel ongeveer te dateren is. Omstreeks 1900 hoorde men nog spreken van *kɔ.ukies*. We hebben hier dus te maken met een recente vervanging door *oe*. Die *oe* bestond echter al in woorden waar op de oude wgm. *ô* een dentaal volgde. (bijv. *bloed*). Wat de tweede vraag betreft: Het is nauwelijks vast te stellen of het varianten van één foneem zijn geweest. Hij heeft echter de indruk dat bij de vervanging van *aa* door *ai* het A.B. een belangrijke rol heeft gespeeld, en wel omdat de *ai* meer op de *ei* lijkt dan op de *aa*.

De heren *Van de Bosch* en *Draeijer* is het als geboren Zandvoorters opgevallen dat de spreker als goed Zandvoorts voorstelde wat volgens hen invloed van buitenaf is. Zo is goed Zandvoorts: *kwailen* en niet *kwaalen* (voor kwijlen), *bəzɔ.jnəging* en niet *bəzönəging*. De heer van de Bosch meent dat hier sprake is van Amsterdamse beïnvloeding, maar de heer Draeijer wijst op het Haarlems. Er werken en werkten veel arbeiders (uit de bouwvakken bijv.) uit Haarlem in Zandvoort.

De spreker ziet in wat door de vorigen gezegd is temeer bewijs

voor zijn veronderstelling wat betreft de klankwettige *ai-aa* tegenstelling, nl. dat *aa* voorkomt voor die bepaalde consonanten en dat *ai* een jongere aanpassing is aan het Nederlands of bijv. aan het Haarlems.

Het is hem moeilijk gevallen de *ɔ.j*-klank in *dɔ.jzənd* en *hɔ.js* te betrappen. Slechts əen enkele maal zoals in de zin: *dan spɔ.jt də melk ɔ.jt də ɔ.jər*. Men zei hem wel in Zandvoort dat men een *ɔ.j* sprak en dat hij die moest schrijven, maar zelden kon hij hem horen. Zijn veronderstelling dat dit Amsterdamse invloed was werd altijd verontwaardigd van de hand gewezen. Daarom is hij dankbaar voor de suggesties betreffende Haarlemse invloed.

De heer *Draeijer* wijst op het verschil dat er bestaat tussen de Noordbuurt en de Zuidbuurt in Zandvoort. De Kerkstraat vormt de grens tussen deze twee „dialectgebieden". De Noordbuurters zijn vooral vissers die dus veel contacten hebben met andere vissersdialecten en zelfs met het Engels. De Zuidbuurters zijn vooral landlui.

Mw. *Daan* vraagt of het woord *zaagər* (kleine vismand) misschien in verband staat met het woord *zeigen* (= doorsijpelen). Het kan immers een woord met *ei* zijn omdat de Zandvoorters een *aa* uitspreken.

Zij verwijst verder naar de kaart van de melkzeef in de Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland.

De heer *Van de Bosch* vraagt of de *ei* uit *dijbien* wel goed Zandvoorts is. Volgens hem moet het zijn: *daibien.*

De spreker antwoordt hem dat bij het onderzoek aan het licht kwam dat men naast *daibien* ook *dijbien* zegt.

Mw. *Daan* betwijfelt of *dijbeen* wel volkstaal is. Aan de Zaan gebruikt men voor de aanduiding van dit lichaamsdeel hetzelfde woord als dat voor het onderste deel van de rug.

De spreker zegt hierop dat hij geen andere woorden heeft kunnen vinden. Ook het woord *schenkel* kende men niet in Zandvoort.

Mw. *Gansner* houdt een vlotte en geestige voordracht in het dialect van haar woonplaats, Zandvoort.

BIJDRAGEN EN MEDEDELINGEN DER NAAMKUNDE-COMMISSIE van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

I. Over de perceelsnamen van het Nederlandse rivierkleigebied; Betuwe en Bommelerwaard. Lezing gehouden op 19 maart 1949 door Prof. Dr. C. H. EDELMAN, mede namens Dr. A. W. VLAM *f* 2.— *ing.*

II. Nederlandse familienamen in historisch perspectief. Lezingen gehouden op 1 april 1950 door Dr. K. ROELANTS en Dr. P. J. MEERTENS *uitverkocht*

III. Naamgevingsproblemen in de Reynaert. Lezing gehouden op 20 oktober 1951 door Prof. Dr. W. Gs HELLINGA *f* 2.90 *ing.*

IV. Poldernamen in Rijnland door Mr. S. J. FOCKEMA ANDREAE. Uitgegeven in samenwerking met de Commissie voor Volkskunde van de Vereniging „Oud-Leiden" *f* 2.50 *ing.*

V. Middeleeuwse en moderne straatnaamgeving. Lezingen gehouden op 17 januari 1953 door Dr. P. J. MEERTENS en Dr. W. MOLL *uitverkocht*

VI. Nederlandse waternamen door Dr. M. SCHÖNFELD *f* 12.50 *ing.*

VII. Over de plaatsnamen met het bestanddeel ‚woud' en hun betrekking tot de bodemgesteldheid. Lezing gehouden op 16 januari 1955 door Prof. Dr. C. H. EDELMAN *f* 1.50 *ing.*

VIII. Plaatsnaamveranderingen uit politieke overwegingen. Lezing gehouden op 5 februari 1955 door Prof. Dr. J. A. VAN HAMEL *f* 2.— *ing.*

IX. Naam en recht. Lezingen gehouden op 3 maart 1956 door Prof. Mr. B. H. D. HERMESDORF en Mr. S. J. FOCKEMA ANDREAE *f* 3. *ing.*

X. Kadaster, ruilverkaveling en toponymie door Ir. R. J. DE WIT *f* 3.— *ing.*

XI. Frankische vestiging en taalgrens. Lezingen gehouden op 8 december 1956 door Prof. Dr. J. F. NIERMEYER en Prof. Dr. CH. VERLINDEN *f* 2.— *ing.*

XII. De namen Betuwe en Veluwe. Lezingen gehouden op 15 juni 1957 door Prof. Dr. C. H. EDELMAN, mede namens Mevr. Dr. A. W. EDELMAN-VLAM, en Prof. Dr. J. A. HUISMAN *f* 2.25 *ing.*

XIII. De betekenis van de namen in de ethnologie en in het Oude Testament. Lezingen gehouden op 21 december 1957 door Prof. Dr. J. J. FAHRENFORT en Prof. Dr. P. A. H. DE BOER *f* 2.40 *ing.*

XIV. Vlaamse vrouwennamen en Hollandse naamgeving in de middeleeuwen. Lezing gehouden op 24 mei 1958 door Dr. O. LEYS en Dr. J. VAN DER SCHAAR *f* 4.— *ing.*

XV. Patroonheiligen en plaatsnamen. Lezingen gehouden op 22 november 1958 door Dr. M. ZENDER en Dr. H. J. KOK *f* 3.50 *ing.*

XVI. Nagelaten opstellen; studies op naamkundig gebied door Dr. M. SCHÖNFELD. Verzorgd door D. P. BLOK, met een levensbericht door Mr. S. J. FOCKEMA ANDREAE *f* 4.50 *ing.*

XVII. Studies over de oudste plaatsnamen van Holland en Utrecht. Lezingen gehouden op 23 mei 1959 door Dr. M. GYSSELING en D. P. BLOK *Ter perse*

Veldnamen in Nederland door Dr. M. SCHÖNFELD. Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde, Nieuwe reeks, dl. 12, no. 1 *f* 3.90 *ing.*

Idem, 2e druk *uitverkocht*

Behoudens *Dialekvermenging en taalontwikkeling* van Prof. Dr. S. A. LOUW, dat uitsluitend verkrijgbaar is bij de Dialecten-commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, zijn bovenstaande publikaties te verkrijgen in de boekhandel en bij de N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij te Amsterdam.

Bijdragen en Mededelingen der Dialecten-commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

I. Dr. L. Grootaers' en Dr. G. G. Kloeke's systematisch en alfabetisch register van plaatsnamen voor Noord-Nederland, Zuid-Nederland en Frans-Vlaanderen *herdruk in voorbereiding*

II. Een Friesch substraat in Noord-Holland? *uitverkocht*

III. Register op het Dialectenmateriaal in de jaren 1931—1941 bijeengebracht door het Centraal Bureau voor de Nederlandsche en Friesche Dialecten (Vragenlijst 1—10 en Gemeenschappelijke Vragenlijst) *ƒ 0.50 ing.*

IV. De invloed van het Stadsfriesch op het Friesch. Lezingen gehouden op 30 december 1942 door Dr. K. Fokkema, C. Wilkeshuis en Dr. W. Gs Hellinga *ƒ 1.— ing.*

V. Accentwisseling in de diphthongen. Lezingen gehouden op 10 november 1943 door Prof. Dr. Th. Baader, Prof. Dr. G. Gosses en Prof. Dr. Jac. van Ginneken *ƒ 1.— ing.*

VI. Zeeuwsche dialectproblemen. Lezingen gehouden op 12 januari 1944 door Dr. P. J. Meertens, Dr. A. Weijnen en Dr. H. C. M. Ghijsen *uitverkocht*

VII. Studies over het Achthuizens dialect door Dr. A. Weijnen *ƒ 2.25 ing.*

VIII. Oost-Noordbrabantse dialectproblemen. Lezingen gehouden op 12 april 1944 door Dr. A. Weijnen, J. M. Renders en Prof. Dr. Jac. van Ginneken *ƒ 2.— ing.*

IX. Limburgse dialectgrenzen. Lezingen gehouden op 18 januari 1947 door Dr. J. Leenen, S. van der Meer en Dr. W. Roukens *ƒ 1.25 ing.*

X. Friezen, Saksen, Franken. Lezingen gehouden op 14 mei 1947 door Dr. M. Schönfeld, Dr. B. H. Slicher van Bath en Dr. P. C. Boeren *uitverkocht*

XI. Dialekvermenging en taalontwikkeling. Proewe van Afrikaanse taalgeografie deur Prof. Dr. S. A. Louw *ƒ 5.50 ing.*

XII. Taalgeografie en interne taalkunde door Dr. A. Weijnen *ƒ 1.25 ing.*

XIII. De school tussen dialect en cultuurtaal. Lezingen gehouden op 29 december 1953 door H. Entjes en Prof. Dr. C. B. van Haeringen *ƒ 2.25 ing.*

XIV. Bevolking en taal van Amsterdam in het verleden. Lezingen gehouden op 12 juni 1954 door Prof. Dr. J. G. van Dillen en Dr. Jo Daan *ƒ 2.25 ing.*

XV. Westfaalse en Nederlandse expansie. Lezingen gehouden op 27 oktober 1954 door Prof. Dr. W. Foerste en Prof. Dr. K. Heeroma *ƒ 4.50 ing.*

XVI. Het dialectonderzoek in verleden en toekomst. Lezingen gehouden op 28 december 1955 door Prof. L. Grootaers en Prof. Dr. K. Heeroma *ƒ 1.90 ing.*

XVII. Anderhalve eeuw taalgrensverschuiving en taaltoestand in Frans-Vlaanderen. Lezing gehouden op 23 juni 1956 door Prof. Dr. Willem Pée *ƒ 5.90 ing.*

XVIII. De rijksgrens tussen België en Nederland als taalgrens. Lezingen gehouden op 3 januari 1957 door Dr. A. Weijnen en Dr. Fr. van Coetsem *ƒ 3.50 ing.*

XIX. De syntaxis in de dialectstudie. Lezingen gehouden op 30 december 1957 door Dr. V. F. Vanacker en Dr. A. Sassen *ƒ 3.— ing.*

XX. Sociologische gegevens uit Huisselings dialectmateriaal. Lezing gehouden op 19 april 1958 door J. Elemans *ƒ 3.— ing.*

XXI. Het dialect van Zandvoort en zijn plaats in de Hollandse dialecten. Lezing gehouden op 3 januari 1959 door Dr. B. van den Berg *ƒ 4.50 ing.*